ԲԻՒԶԱՆԴԻՍ
ՀԱՆԴԷՍ
ԳԻՏԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

ԺԲ. ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 226 — ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1/13 1894

1. Բիւրակն առ. այժմ ամիսը անգամ մը կը հրատարակուի։ — **2**. Տարեկան գինն է ամեն տեղւոյ համար 1½ Մէճիտիէ, թղթատարութեան ծախքը մեր վրայ ըլլալով։ — **3**. Հեռէ կը ծախուի 100 փարայ։ — **4**. Բաժանորդ գրուիլ ուզողներ դիմելու են կամ իրենց հասցէն ղրկելու են առ խմբագիրն Տպագրատուն Ն. Ճ. Առաքեան Կ. Պոլիս Զագմագճըլար Յակոբեան Խան թիւ 10, 11, կամ ի Պայազիտ Հաւուզ։ — **5**. Բիւրակնի վերաբերեալ ամենայն գրութիւնք եւ բաժանորդական վճարումնք պէտք է ուղղել առ խմբագիրն։ — **6**. Անվճար նմանակ կամ ո եւ է գրութիւն չընդունուիր։ — **7**. Տասն օրինակի համար բաժանորդ գտնողին մէկ օրինակ ձրի կը տրուի։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քրիստոնէութիւն եւ մթի մշակութիւն. — Կազմութիւն արեգական. — Աղիւնաւոր աղօթք. — Վարք Յիսուսի. — Իմաստութիւն բանք. — Առ հաւատացեալս. — Նամակ Սկսվռայէ. — Մաւսաղ սերնդի կենսագրութիւնէն մի քանի տողեր — Իմաստութիւն բանք — Դաստիարակութիւնք ստի — Կնոջ մը ազդեցութիւնը։ — Ապակի կտրելու դիւրին կերպ մը. — Երկրաշարժի մը զիշեր ի Ռուսաստան. — Գետոյ պատճառն աղիւնաւորել. — Վէմ հնաբրբրական ի Լամարթինէ. — Հանգ. Առել. որբանոցին ի Գրուսա. — Քաղաքական։

ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄՏՔԻ ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն տես թիւ 125)

Այսպէս, այն որ կը հասկնայ քրիստոնէութեան ներքին բնութիւնը պէտք է անոր սկզբանց մէջ տեսնէ մարդկային մտքի մշակութեան համար լաւագոյն հիմերն, հզօրագոյն չարժառիթներն ամենէն ողջամիտ եղանակներն և ամենէն բարձրագոյն տիպարը։

Բայց, թէպէտ այս եղրակացութիւնը անդիմադրելի է, մինակ սրամտաբանական եղրակացութեամբ չէ որ կը հանուտուի թէ եկեղեցին ինչ կրնար ընել, ի՛նչ պիտի ընէր կամ ինչ պէտք էր որ ընէր։ Անցեալն պատմութիւնը կը յուցնէ թէ ինչ ըրած է այն այս նկատմամբ։ Անվիճելի իրողութեանց համառօտ զննութեամբ մը կը յայտնուի թէ Քրիստոնէութեան պատմութիւնը մտքի մշակութեան պատմութիւնը եղած է, թէ եկեղեցին ու դպրոցը իրարու հետ սերտ կապակցութիւն ունեցած են. թէ դասական հնութեանց անկումէն յետոյ մտքի մշակութիւն անուան արժան ամէն բան իր ծագումը, իր յառաջդիմութիւնը ու իր բարձրագոյն գործերն կը պարտի Քրիստոնեայ եկեղեցւոյն ոգւոյն և աշխատութեանը։

Որովհետև Աւետարանը այս մասնաւոր յատկութիւնը ունի որ ինքզինք կուզէ անուններուն՝ շատ անգամ գրականութեան և ուսման թշնամի նկատուած է, Անդաստիարակներու կրօնքը կոչուած է, և ատեն ատեն իսմէ վտարած է այս աշխարհիս իմաստուններն։ Բայց ինչո՞ւ կը մտեհնայ անուններուն, չէ՞ որ զանոնք ի-

բենց տգիտութեան ստորին վիճակէն վեր բարձրացնելու, անոնց բերութիւնը մեղմացնելու եւ անոնց մէջ տնկելու համար նոր կեանքի մը սերմերն որ կը պարունակեն ամէն մշակութեան սկզբունքները։ Հին հեթանոսութիւնը կը հաւատար թէ այն վիհը որ կը բաժնէը բարբարոսներն ղարդացեալ Յոյն-Հռովմէական աշխարհէն, բնութեան սկզբնական տարբերութենէ մը յառաջ կուգար, եւ ուստի անանցանելի կը սեպէը այն վիհը. բայց Աւետարանը ոչ թէ միայն իրեն նպատակ դրաւ կամուրջ ձգել այն վէրին վրայ, այլ բարձրացնել վայրենի ցեղերն քաղաքակրթութեան եւ զանոնք մշակել ու աղնուացնել Յոյնէն եւ Հռովմայեցիէն աւելի։ Ուստի Աւետարանին համակրութիւնը ընկերութեան բիրտ եւ անուսոյց տարրերուն, կը հաստատէ անոր ունեցած նախանձախնդրութիւնը բարոյական եւ մտաւոր ղարդացման ամենէն ընդարձակ տարածման համար։

Ասոր մէկ նշանաւոր օրինակին կը հանդիպինք չորրորդ դարու մէջ ի Կ. Պոլիս, ուր պերճախօս Ոսկեբերանը Յոհաննէս, դործածութեան համար ստեղծած էր յատուկ եկեղեցի մը, որուն մէջ Աստուածաշունչը անոնց կը թարգմանուէր եւ քարոզները կը խօսուէին իրենց բնիկ լեզուաւ։ Մինչ անապարծ Բիւզանդացիք արհամարհանօք կը նայէին այս բարբարոսներուն վրայ, կրթեալ Քրիստոնեայ եպիսկոպոս մը այդ Բիւզանդացւոյ՝ իրենց աչքերուն առջեւ եղած մեկ օրինակովը, ցոյց կուտար «Քրիստոնէութեան նորոգիչ եւ վոխակերպող զօրութիւնը հանուր մարդկութեան վրայ»։

Կեղտոս, Քրիստոնէութեան մեծագոյն հակառակորդներէն մին, կամբաստանէր թէ եթէ ամէնքը Քրիստոնէից պէս վարուէին, կայսրը առանց բանակի պիտի մնար, Հռովմէական կայսրութիւնը որս պիտի ըլլար ամենաւայրագ բարբարոսներուն եւ հետեւաբար ամէն մտքի մշակութիւն պիտի չընդունէր։ Որուն Ովրեգինէս պատասխանեց. «Եթէ ամէնքը իմ ըրածիս պէս ընեն, այն ատեն բարբարոսներն ալ պիտի ընդունին աստուածային Բանը և պիտի ըլլան մարդոց ամենէն բարոյականը և հեզասիրտը»։ Քրիստոնէութիւնը վայրենի ժողովրդոց բերութիւնը կը նուաճէ և զանոնք քաղաքակրթեալ ժողովուրդներ կընէ։

Աւետարանը առաջին անգամ եւրեւցաւ ամենէն մշակեալ ցեղերու մէջ։ Անոր մեծ ազդեցութիւնը կայներեցաւ Արիսթագոսին մէջ առեղնախօսելով Աթենացի փիլիսոփաներուն, շրջապատեալ Յունական գեղարուեստի չքեղագոյն յիշատակարաններով։ Փոխանակ խորշելու իրենց ժամանակի ամենաբարձր կարգի մտաւոր մշակութեան հետ դէմ առ դէմ երթալէ, կամ վոխանակ հակառակելու Փոքր Ասիոյ գիտնական քաղաքներու մէջ իրենց դէմն եղող մտաւոր զարդացման, առաքեալք բնազդմամբ ճանչցան մտքի մշակութեան արժանիքը, և նոր կեանք մը մտցնելով անոր մէջ, անոնք իւրացուցին Յունական և Հռովմէական կրթութեան դանձերն՝ եկեղեցւոյ ծառայեցնելու համար զանոնք։ Առաքեալներէն վերջն ալ

նոյնը տեղի ունեցաւ։ Իրանիոս մը երկրորդ դարուն մէջ հռչակեց թէ Քրիստոնէութիւնը ոչ ուրեք կրնայ ինքզինք պահպանել մաքրութեամբ, եթէ խորապէս չարմատանայ ժողովրդոց ամբողջ մտաւորական զարգացման մէջ, եւ եթէ անկէ բղխած աստուածային կեանքին հետ միասին, տեղն տեղն մղում չտայ ամէն մարդկային մչակութեան։ Աղեքսանդրիոյ Կղեմէսը ըսաւ «Ան որ իր խորհուրդներն կուզէ լուսաւորել Աստուծոյ զօրութեամբը, նաև պէտք է ինքզինք վարժեցնէ խմաստասիրել հոգեւոր իրոց վրայ.» այսինքն պէտք է որ տրամաբանական կրթութիւն ստանայ։ Երկրորդ դարը Աղեքսանդրիոյ մէջ տեսաւ դպրոց մը դաստիարակեալ հեթանոսներու կրօնական հրահանգութեան համար. — դպրոց մը որ նշանաւոր հանդիսացաւ զօրեղ մտաւորական հակամիտութեամբ. որու ուսուցիչներն իրենց նպատակ ունէին հաւատքը սովրեցնել այնպիսի կերպով մը որ ուսումնական հետազօտութեան վորձաքարին դիմանայ։ Անոնք ընդունած էին փիլիսոփայական կրթութիւն, և որովհետև իրենց հրահանգիչներն դիտուն ցոյներ էին, իրենց կըսուէր որ չվախնան շատ գիտութենէ, այլ ամէն կողմէ ինչ որ կրնային ժողվէին իրենց աշակերտաց օգտին համար։ Կը դգացուէր թէ ծիսական կրթութիւն առնող մարդիկ պէտք էր որ հրահանգուէին ընդարձակ գիտութիւն ունեցող անձերէ՝ որք կարող էին գործածել լաւագոյն հմտութիւնը ի պաշտպանութիւն եւ ի հաստատութիւն Քրիստոնէական ճշմարտութեան։

(Շարունակելի)

ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵԳԱԿՈՆ

(Շար. տես թիւ 225)

Ձշդիւ որ աստիճան ալ որ ըլլայ արեգական մթնոլորտին ջերմութիւնը, կաղերն այնքան ջերմ են որ հնարաւորութիւն չկայ անոնց մէջ քիմիական բաղադրութեանց, պէտք է որ տարրերն իրարու քով ծածանին առանց միանալու իրարու հետ։ Միայն շատ դուրսի խաւերուն մէջ է որ, շարունակական ցոլացմամբ քիչ շատ աւելի պաղ ըլլալով, կրնան տեղի ունենալ ինչ ինչ քիմիական հակազդեցութիւնք և նաև ֆիզիքական խառնութիւն։ Այս կերպիւ դոյացած բաղադրութիւնք և մեռաղներու խտացեալ գոլորշիք վար կիջնեն պայծառ մանիկներէ կազմուած անձրեւի և ձիւնի նման, որք հալածրուելով ալ կըլլան լուսապայծառ ամպեր։ Միշտ փոփոխուելով ձեւով և դիրքով, շարունակ ցրուելով և վերակազմուելով և տատանելով ամենաստաւիկ կերպով տարբեր կաղերու մթնոլորտի մը մէջ, այս ամպերն կը կազմեն արեգակին պայծառ կեղեւը, այն է բոցագունտը. այն միակ մասը, իրօք, զոր կը տեսնեմք սովորական աչքով կամ հեռադիտակաւ։

Ամբ մակերեւոյթը ծածկուած է անհամար ծակոտիներով, որոյմէ ոմանք երբեմն այնքան կը մեծնան որ սովորական աչքով ալ կը տեսնուին։ Ամանք են արեգական բիծեր կոչուածներն, անոր լուսեղէն ամպերուն պատառումներն, որք քառասուն տարիէ հետէ խնամով դիտուած նկարագրուած և քարտէսներու վրայ առնուած են օրէ օր։ Զգուշութեամբ

չափուած և դդուշութեամբ քննուած են. անոնց վոլվոխական և շուարեցուցիչ երեւոյթներէն այժմ կանոնաւորապէս կը լուսապատկերուին լաւագոյն գործիքներու օդնութեամբ, և սակայն, այդ ամենովն հանդերձ, իրենց ծագումը տակաւին չլուծուած խնդիրներէն է։ Միչ, որուն արեգական կազային կարծիքը կը տիրէ հիմայ, կը կարծէ թէ այս բիծերն աբեւին ներսի կողմերէն վեր ելնող հոսանքներ են, որք կը պայթին բոցագնաին մէջէն, և շատ տակաւ կերպիւ լուսաւոր ըլլալով, ինչպէս ամէն կաղերն են. մութ կերեւին պայծառ խաւին հետ բաղդատմամբ։ Բայց այս կարծիքէն ալ շատ մը դժուարութիւնք կը ծագին։ Նոյն իսկ բիծերուն երեւոյթը, մանաւորապէս վերջին լուսապատկերներուն մէջ, չկրնար համաձայնիլ շատ վեր ելլող հոսանքներու հետ, և շատ աստղաբաշխներ, մանաւանդ Անգղիոյ մէջ հակամէտ են խորհելու թէ աստիճ յառաջ կու գան խտացեալ նիւթերու անհուն զանգուածներէ որք շատ մեծ բարձրութիւններէ վար կրնան բոցագնաին վրայ և իրենց անկմամբ յառաջ կը բերեն ամենաստիկ տաքութեան մէջ գտնուող նիւթի դէպ ի վեր հոսանքներ, ղոլս կը տեսնենք բոցերուն և դուրս ցցուած մասերուն մէջ։ Աբեւին վրայ սովորական պարագայից մէջ մեր տեսածներն կը վերլանան բոցագունտովը։ Բայց անոր բոլորտիքը կը կենայ կազային կեղեւ մը որու խտութիւնը միօրինակ չէ, երկու հազարէն մինչև ութ հազարի բարձրանալով, և կը կոչուի երփնագունա, որ գլխաւորապէս կը բաղկանայ սաստիկ տաքցած ջրածինէ և ղոր կը տեսնենք միայն երբոր բոցագունտը ծածկուի լուսինէն խաւարումի ատեն։ Ասկէ կելնեն բոցերու ձեւով շերտեր և ամպեր և այն գեղեցիկ վարդագոյն ցցուածքներն, որք նաեւ կը բաղկանան գլխաւորապէս ջրածինէ, մերթ ընդ մերթ մետաղային գոլորշեաց խառնուրդներով։ Բղխումի ամէն երեւոյթ ունին, բայց տեւնուած է որ կը տարածուին դէպ ի վեր եւ երկու կողմերն այնպիսի զարհուրելի արագութեամբ, մէկ երկվայրկեանի մէջ 180 և մինչև իսկ 600 մղոն, որ շատ անհաւանական կերեւի որ այդպիսի պայմաններու ներքև ճշմարիտ նիւթ մը տեղափոխուի։ Փայլման մը կամ երեքտարական բոցերու տարածում մը թերեւս լուսագոյն բացատրէ անոնց երեւոյթը։ Եւ վերջապէս այս ամենը, բոցագունտը և երփնագունտը՝ չրջապատեալ է տեսակ մը ճաճանչաւէտ «փառքով» որ կը կոչուի պսակ և որ անջրպետին մէջ կը տարածի անհուն հեռաւորութեամբ և հիմա գիտեմք որ արեւին բաղկացուցիչ մէկ մասը պէտք է նկատուի։

(Շարունակելի)

ԱՐԴԻՒՆԱՒՈՐ ԱՂՕԹՔ

Աղօթքին երկայնութիւնը չէ զայն արդիւնաւորողը, այլ՝ անոր հոգին որով կը մատուցուի. չրթանց կամ բերնի խօսքերը չեն, այլ՝ սրտին եռանդուն թախանձքը։ Այս կերպ աղօթքով էր որ յաղթեց Յակոբ Նահապետ։ Տես. Ծննդոց, Գլ. լ։

ՎԱՐՔ ՅԻՍՈՒՍԻ

(Շարունակութիւն տես թիւ 125)

Հովիւք եւ այս ծերացեալ աւրքեր մերձ էին այն տեղւոյ ուր «Աստուածոյ Զօրութիւնն» մնաւ յաչխարհ։ Բայց այս դէպքն սարսռեց զգայնիկ սրտեր հեռաւոր վայրի մը մէջ եւս։ Հաւանականաբար Մանուկն Տիրոջ Տաճարն տանելէ վերջ՝ ծնողք զնա կրկին Բեթլեհեմ տարին եւ նպատակ ունէին հոն բնակելու, փոխան ի Նազարէթ վերադառնալու, երբ Աղուեղքի իմաստուն մարդիկն յայց եկան։ Սոքա մոգերու ուսեալ դասուն անդամներ էին. սոքա այնպիսիք էին որ յայնկոյս Եփրատայ երկրայց մէջ կը պահպանէին իմաստասիրութիւնն, բժշկական արուեստն եւ կրօնական խորհրդաւորութիւնն։ Տակիտոս Սուետանիոս և Յովսեփոս կը պատմեն թէ այն երկիրներու մէջ ուսեալ եկած էին մոգք՝ ընդհանուր ակնկալութիւն մը կար թէ ի Հրէաստան մեծ անձնաւորութիւն մը պիտի երեւէր, գիտենք նաև թէ ըստ հաշուողութեան մեծ աստղագիտին, Քեփլէրի, պայծառ առաջամանակեայ երկնային մարմին մը տեսանելի էր միեւնոյն ատեն։ Այդ մոգք աստղաբաշխութեան եռանդուն հետամուտք ըլլալով կը հաւատային թէ յերկինս որ և է անսովոր երեւոյթ՝ յաչխարհի նշանաւոր դէպքի մը նշանակ է, եւ հաճանական է թէ մոգք այս լուսաւոր մարմինն, յոր անտարակոյս իրենց ուշադրութիւնն պիտի քարշուէր, կապակցած էին այն մեծ ակնկալութեան հետ զոր նախնի պատմագիրք յիշած էին, ուստի յարեւմուտս դիմեցին տեսնելու թէ իրա-

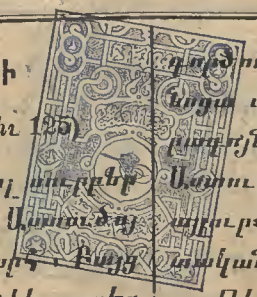

դարձած է իրենց ակնկալութիւնն, նոյն ժէջ զարթած ըլլալու էր խոյտղին դիացումն պիտոյից, և ահա Աստուած լեցուցած էր այդ պիտոյքն աչքուբ։ Թէեւ իրենց քննութիւնք գիտական հետաքրքրութեամբ եւ տեսութեամբ սկսաւ եւ սակայն Աստուած այդու առաջնորդեց զանոնք ի կատարեալ ճշմարտութիւն։ Այս եղած է միշտ Աստուծոյ գործելու եղանակն, փոխան ընդդէմ անկատարին ճնշումն ի գործ դնելու, նա կը խօսի մարդոց հասկանալի լեզուաւ, եւ եթէ այդ անկատար իմն արտայայտէ իր նպատակ՝ կառաջնորդէ այնու ի կատարեալ ճշմարտութիւն՝ և որպէս գործեց նախնեաց աստեղաբաշխութիւնն ի ծառայութիւն ներկայ աստեղագիտութեան եւ նախնեաց աստղկերտութեան՝ ի գիտութիւն ներկայ տարրաբանութեան, և որպէս Ուսումնական վերածնութիւնն յԵւրոպա կանխեց զբարեկարգութիւն, նոյնպէս և Աստուած գործածեց այս մարդոց գիտութիւնն, որ կիսով չափ սուտ էին և աւերտղապաշտութիւն էր, առաջնորդելու զանոնք աշխարհի Լուսոյն։ Սոցա այդն կանխայայտնութիւն մ'էր թէ յապագայն Հեթանոս աշխարհն լանգգին պիտի ընդունէր Յիսուսի վարդապետութիւններն եւ վրկութիւնն. և իւր հարստութիւնն, տաղանդն, գիտութիւնն եւ փիլիսոփայութիւնն պիտի բերէր առ ոտս Նորա դնելու։

Այս ամենէքին հաւաքուեցան Սուրբ Մանկան որորանին քով Նմա երկրպագելու, հովիւք իրենց պարզ սքանչացմամբ, Սիմէոն եւ Աննա գարուց

հետէ դանձեալ խնամատուբեամբ եւ բարեպաշտուբեամբ, եւ ակնածուբեամբ, մոգք՝ Արեւելից ճոխ ընծաներով եւ հեթանոսական դիտուբեան ուշիմ եւ ըմբռնող մտօք։ Եւ մինչ այս արժանաւոր պաշտողք պղնուին Մանկան վրայ՝ նոցա ուսոց վրայէն ուրիշ արիւնոտուշտ անձ մը եւս նայեցաւ։ Հերովդէս էր այն։ Այս իշխանն յայնժամ կը բազմէր երկրին ամենէն բարձր դրիցն վրայ, Դաւթի և Մակաբայեցւոց գահուն վրայ։ Կարող բառնալ ու ձգել ամենայն եւ պերճասէր անձ մ՚էր, եւ սակայն ունէր այնպիսի անագորոյն, նենդաւոր, և գարշ ու պիղծ միտք մը, զոր նախնի բռնակալաց մէջ միայն գտնել կարելի է։ Ամէն տեսակ եղեռն գործած էր՝ իւր իսկ ազարանն արեամբ սպրդած էր, սպաննելով իւր նազելի կինն (Մարիամնէ), երեք զաւակներն եւ իւր տհմակցաց չատերն։ Ծերացած էր այժմ եւ կը տառապէր հիւանդութեամբ, խղճի խայթիւ և անկայականութեան զգացմամբ եւ գիտակցութեամբ։ Բուռն եւ անողոքելի արհաւիրք մը կը կրէր այն ամէն թեկնածուներէ այն գերդին՝ զոր ինքն յափշտակած էր։ Մոգերն իրը բնական ընթացքն իրենց ուղերն ի մայրաքաղաքն ուղղած էին ի խնդիր այն Մանկան որոյ նշանն տեսած էին յԱրեւելս։ Մոգերու նպատակն Հերովդեսի ամենափափուկ զգացման ազդեց, սակայն դիւական կեղծաւորութեամբ ծածկեց իր կասկածն ։ Ի պատասխանի իւր հարցման քահանաներէն ուսաւ թէ ի Բեթլեհէմ պիտի ծնանէր Մեսիան, անդր ուղղեց օտարականներն բայց այնպէս կարգադրեց որ վերադառնան եւ պատմեն թէ նորածին մանուկն որ տան մէջ էր։ Այսու կը յուսար ի մի հարուած կոտորել զԱյն։ Իւր խորհուրդն ի դերեւ ելաւ, վասնզի մոգերն Աստուծմէ ազդարարութիւն ընդունելով չվերադարձան յերուսաղէմ այլ գնացին իւրաքանչիւրն իւր հայրենիք մի այլ ճանապարհաւ։ Յայնժամ Հերովդիսի կարողութիւնն ի հուր բորբոքեցաւ, ուսաի ղրկեց իւր զինուորներն որ երթան եւ Բեթլեհէմի մէջ եղող երկու տարեկանէ վար մանուկներն կոտորեն։ Հերովդէս լաւ ևս առնէր եթէ ադամանդի բիւրեղեայ լեռ մը կոտրել, փշրել փորձէր քան աստուածային դիտաւորութեան չղթայն խզել։ «Սուրն մխեց ի բոյն, բայց թռչնակն թռած էր։» Յովսէփ Մանկան հետ յեգիպտոս փախաւ եւ մնաց անդ մինչեւ Հերովդէս մեռաւ, եւ հապա վերադարձաւ եւ բնակեցաւ ի Նազարէթ՝ ղգուշանալով Բեթլեհէմէ վանդի հոն Արքեղայոսի պետութեան մէջ պիտի ըլլար, եւ Արքեղայոս իւր ապրելուն առաջին հօր համաբնոյթ որդին էր։ Հերովդիսի թշնամական դէմքն որ նայեցաւ Մանկան վրայ, կանխաւ կը յայտներ այն տխուր իրողութիւնը թէ, աշխարհի զօրութիւնք պիտի հալածէին ղնա և Իւր կեանքն աշխարհէ վերցընել պիտի ընտրէին։

Լուտեաւ տարիներն ի Նազարէթ։ Որպէս տեսանք ցայս կէտ մեզ հասած պատմութիւնք բաղդատաբար լի են, սակայն յետ վերադարձին յեգիպտոսէ՝ երբ կը հասատատուին նորա ծնողք ի Նազարէթ՝ մեր ծանօթութիւնք եւ տեղեկութիւնք յանկարծ կը դադարին և Յիսուսի մնացեալ կեանց վրայ թանձր ծածկոյթ մը կը քաշէ

ուի, մինչեւ իւր հրապարակային պաշտօնի սաեն։ Այս միջանկեալ ժամանակին մէջ Յիսուսի կեանքն ծածկող վարագոյրն մի անգամ եւս կը վերցուի։ Կը փափաքէինք որ իւր աղայութեան եւ պատանեկութեան պատմութիւնն եւս չարունակուէր։ Արդի կենսագրութեանց մէջ քիչ մասեր այնչափ հետաքրքրական կըլլան որչափ այն դիպաց նկարագիրներն որովք հեղինակն կը ջանայ լեցնել իւր դիւցազնին մանկական կեանքն, վասնզի նա է որ կը տեսնենք ի մանրանկարի եւ դիւթիչ պարզութեամբ նորա ապագայ կենաց նկարագիրն եւ յատակագիծն։ Ինչ չպիտի տայինք գիտնալու համար Յիսուսի սովորոյթքն, բարեկամութիւններն, խորհուրդներն, խօսքերն ու գործերն յընթացս այդչափ ամաց։ Մաղիկ մը եւեթ նետուած է չրջափակեալ եւ ծածկեալ պարտիզին որմերէն դուրս, և այնչափ չգնալագէղ է այն՝ որ կը ընու զմեղ բուռն տեսլանօք տեսնելու բուն իսկ պարտէզն։ Սակայն Աստուծոյ հաճելի եղած է փակ պահել զայն, Աստուծոյ՝ Որ լուսթիւնն այնչափ սքանչելի և խորհրդաւոր է որչափ խօսքերն։

Բնական է որ ուր Աստուած լուռ է հոն հետաքրքրութիւնն զօրաւոր ըլլայ և մարդկային երեւակայութիւնն չանայ լեցնել թագուն մնացած մասն։ Ուստի նախկին եկեղեցւոյ մէջ երեւցան Մանկութեան Աւետարանները՝ Յիսուսի կենաց այն մասին վրայ լի մանրամասնութիւններ տալու, ուր ներչնչեալ Աւետարանք լուռ են։ Նորա մասնաւորիւ լի են Յիսուսի մանկութեան ասացուածներով և գործերով։ Բայց այդ Աւետարանք միայն կը ցուցնեն թէ որչափ անընդունակ է մարդկային երեւակայութիւնն այսպիսի գործոյ մը, և ի հանդէս կը բերեն Սբ. Գրոց պատմութեան վստահելիութիւնն եւ իսկութիւնն՝ հակապատկերելով չղչղողունութեան եւ ծաղրանկարի հետ։ Նորա Յիսուս չընչին, անօգուտ և աննպատակ հրաչքներ գործող մը կը ներկայացնեն, իրրու թէ կաւէ թռչուններ չինած և թռուցած ըլլայ, կամ իւր խաղի ընկերներն ուղերու փոխած ըլլայ, եւայլն։ Ի հակիրճ բան նորա անարժէք եւ ի բազում դէպս ծաղրալի առասպելներու ժողովածոյք են։

Սոյն անյաջող ձեռնարկութիւնք կը ղդուշացնեն չթեւակոխել եւ մտնել չփորձել այն նուիրական փակարանէ ներս երեւակայութեան թեւադրութիւններէն դրդեալ։ Բաւ է մեզ գիտնալ թէ խմաստութեամբ և հասակաւ կ'աճէր առաջի Աստուծոյ և մարդոց։ Իրական մանուկ մը եւ հապա պատանի մ'էր եւ բնական զարգացման ամեն աստիճաններէն անցաւ։ Մարմին եւ միտք միանդամայն աճեցան մին զարգանալով ի մարդկային ոյժ և կորով, միւսն եւս քան զեւս զօրութիւն եւ դիտութիւն ստանալով։ Իւր սկզբնական նկարագիրն այնպիսի չընորհ մը ցոյց տուաւ որ ամեն տեսնողն սքանչանալ եւ սիրել տուաւ իւր բարութիւնն ու արքութիւնը։

Բայց թէպէտ արգիլուած ենք աղատ թողլու մեր երեւակայութիւնն և սակայն մեր պարտականութիւնն է յօդուտ ի կիր արկանել այնպիսի վաւերական նիւթեր զոր կրնանք պատմութենէ քաղել ի մասին այն ժամանակի բարուց, եւ սովորութեանց և կամ

Իւր յետագայ կենաց պատմութենէն հանել եզրակացութիւններ և այսպէս միացնել մանկութիւնն այն ժամանակամիջոցի հետ երբ Աւետարանի պատմութիւնն վերսին կը սկսի վեր առնուլ կենսագրութեան կապն։ Այսու դէթ կարելի է աստիճանաւ իւիք գաղափար մը կազմել թէ ինչ էին այն ազդեցութիւնք ընդ որս իւր զարգացումն յառաջ գնաց իբր տղայ կամ պատանի յընթացս այնչափ լռիկ ամաց։

Դիտենք թէ ինչպիսի ընտանեկան ազդեցութեան մէջ մեծցաւ։ Իւր տունն իւր երկրի պարծանաց մին էր, որպէս և պարծանքն են մեր երկրացի-իմս բնակարան բարեպաշտ եւ խելացի գործաւոր դասու։ Յովսէփ տան գլուխն սուրբ և իմաստուն մարդ մ'էր, բայց այն պարագային որ յետոյ չյիշուիր առ հասարակ առիթ տուած է բաղմաց՝ հաւատալու թէ ինքն մեռած էր մինչ Յիսուս պատանի մ'էր դեռ, տան հոգն Թերեւս Յիսուսի ուսոց վրայ ձգելով։ Թերեւս իւր մայրըն ամենէն վճռական ազդեցութիւնն ձգեց նորա աճման եւ զարգացման վրայ։ Թէ այսպիսի անձ մ'էր Մարիամ կրնանք մակաբերել այն իրողութենէն որ նա ընտրուեցաւ աշխարհի բոլոր կանանց մէջէ կնութեան գերագոյն պատուով օժտուելու։ Երդն ըսր երգից իւր մեծ բաղդաւորութեան համար, կը ցուցնէ թէ ինքն, Մարիամ, բարեպաշտ, հայրենասէր, եւ խանդավառ բանաստեղծուհի մ'էր, իւր ուսումնասիրութեան առարկայ ընելով Սուրբ Գիրքն, մանաւանդ անդ յիշատակուած կանանց կեանքն, վասնզի իւր երգն տոգորեալ է Հին Կտակարանի գաղափարներով, և Աննայի երգին վրայ կազապարուած։ Մարիամ անձ մ'էր զարմանալի իմն խոնարհ եւ սակայն ընդունակ լիապէս գնահատելու իրեն օժտուած պատիւն։ Նա երկնից հրաշալի թագուհին չէր, որպէս աւելորդապաշտութիւնն կը նկարէ, այլ կին մը յանչափ մաքուր, սուրբ, սիրաշէտ և մեծահոգի։ Շատ է այս լուսապսակն Մարիամայ համար։ Յիսուս Մարիամայ սիրոյն աճեցաւ և զարգացաւ, եւ առ նա փոխարինեց սէր։

Յիսուս իւր դաստիարակութիւնն ստացաւ ի տան, կամ դպրէ մը որ գիւղին ժողովարանին մէջ կը գըտնուէր, և սակայն իւր ստացածը աղքատի մը դաստիարակութիւնն էր, և ուստի դպիրք արհամարհանօք կ'ըսէին թէ երբեք ուսած չէր. ինչպէս մենք պիտի ըսէինք թէ երբեք դըպրոց գնացած չէ։ Այո, ուսումն առած չէր, սակայն գիտութեան սէրն վաղ զարթած էր յինքեան։ Հանապազ օր խորին և ուրախալուր խորհրդոյ մը գիտակցութիւնն ունէր։ Գիտութեան բանալեաց ամենալաւն ունէր, այն բաց միտք և սիրող սիրտ, և ցվերջ երեք մատեան ունէր իւր առջև, այսինքն՝ Աստուածաշունչն, Մարգն եւ Բնութիւնն։

(Շարունակելի)

Ց. ՄԱՆԱՎԵԱՆ

ԻՄԱՍՏԱԼԻՑ ԲԱՆՔ

Իմաստուն մարդը՝ այլոց սխալիը տեսնելով՝ զինքը սխալմունքէ ազատ կը կացուցանէ։

Սխալիը մարդկային է; իսկ ներելը Աստուածային։

ԱՌ ՀԱԽԱՏԱՑԵԱԼՍ

ՄԱՏ Գ. ԴԱՏ Գ.

«Բայցաւ եւ ասէր, Տեսանեմ զմարդիկս՝ զի ըստին, իբրեւ զծառս»։

Մարկ. Ը. 24

Կրնայինք չատ օրինակներ յառաջ բերել ցուցնելու թէ, մարդիկ որ բնական գիտութեան մեծ անձանձել ուզեցին այնպիսի նորութիւններ որոյմով մարդոց վիճակը մեծապէս բարւոքեցաւ, հալածուեցան իբր հայհոյիչ եւ չարագործ անոնցմէ, որք չէին հանգիստ ըլլալ մինչեւ չ'առանէին գիտութեան ահաւիրաններու իրենց կախարդ ցնցերու կապուած այրիկն կամ իբրեւ խելագար չղթայապիրկ ըլլալը։ Բայց ներում մեղ ասա խօսիլ դվիսաւորապէս օրինակի մը վրայ որ կը գերազանցէ քան զամենն։

Դառնանք յետս այն ժամանակին երբ Աստղաբաշխութեան աղնուացուցիչ եւ բարձրացուցիչ գիտութիւնն իր մանկութեան մէջ էր դեռ, այն գիտութիւնն որ իր ամեն նոր դիւտերովն աստուածպաշտութեան նոր փաստեր կը հայթայթէ, այնպէս որ իրաւամբ ըսուած է թէ «Յիմար է այն Աստղաբաշխը որ աստուածապաշտ չէ։» Անհնարին մը ձգենք հռչակաւորի Գալիլեոսի աշխատութեանցն ու ատոնցմէ որ չատերէն «Եւրոպիոյ գիտութեան վարդապետ» անուանուած էր իր կենաց օրերն։

Իր ժամանակէն կէս դար առաջ էր երբ Կոպերնիկոս ճանչցաւ Պտղոմէոսի դրութեան սխալմունքը եւ դէմ խօսեցաւ անոր։ Բայց թէեւ իր ապացոյցներ վճռական էին ցուցնելու որ երկիրը կը շարժի արեգական չուրջը փոխան Արեգակը երկրիս չուրջը դառնալու ըստ Պտղոմէոսի կարծեաց, եւ թէեւ Կոպերնիկոս ինքն ալ եկեղեցական մ'ըլլալով կրնար իր եղբարց կողմէ համակրութիւն ապասել, կը վախնար, սակայն, հռչակելու իր դիւտերն որպէսզի եկեղեցւոյ մեղադրանացն չենթարկուի, եթէ ոչ հաւատաքննութեան տանջանաց։ Հետեւապէս իր գիւտը գաղտնի պահեց քանի մը տարիներ։ Իսկ երբ Գալիլեոս հետազօտական կարմութեան մէջ իր նոր զարգացումներ կատարեց եւ իր դիւտերն երկնից մէջ Կոպերնիկոսի տեսութեան տահմանէն անդին տարաւ, տոլվելով թէ ինչպէս հաստատուն տատեղ ընդարձակ լոյսերն իրենց տեղեաց մէջ կը մնան իրենց արբանեակներով եւ այսպէս ոչ միայն Կոպերնիկոսի դրութեան ճշմարտութիւնը հաստատեց, այլ նաեւ ճշմարտութիւնն այն մեծ օրէնքներուն որք մինչեւ այն տանն անծանօթ եղող երկնային մարմիններն կը կառավարէին ու կը կառավարեն. թերեւս կղերին տգիտութեանն ու նախանձոտութեան մասին Կոպերնիկոսի չափ տեղեակ չըլլալով ինքն, լռիվին եւ աներկիւղ հռչակեց աշխարհի իր դիւտերն։ Սակայն զայնս հրատարակելէն անմիջապէս ետք հերետիկոսութեան տղաղակ բարձրացաւ իրեն դէմ։ Աստղաբաշխութիւնը Աստուածայնութեան հետ կապակցեալ կը նկատուէր, հետեւաբար ամբաստանութեամբ հաւատաքննութեան Առեանին առջեւ բերուեցաւ Գալիլեոս, ուր ըսուեցաւ իրեն թէ դատապարտութեան համար կոչուած էր և ոչ թէ խօսելու ի պաշտպանութիւն անձին։ Բայց միայն

պարտք մը կը մնար իրեն, այն է, ժխտել իր դիւահարն իրրեւ սուտ, եւ խոստանալ ոչ եւս հաստատել եւ ոչ եւս ուսուցանել զայնս, թէ խօսքով թէ գրութեամբ. և նա զայս ընելով ազատութիւն ստացաւ (*):

Հնչմարիտ է թէ նա՝ բուն իր դատաճշմարտութիւններն այսպէս ժխտելով՝ իր անունը արատաւորեց: Ծիւրաւի ունէր յանցանք զոր չենք կրնար արդարացնել, սակայն, պէտք չէ խոտիւ դատել զինքը, զի երկաթեայ կիներ ունեցող մարդ մը չէր. կանգնեցաւ այնպիսի ահարկու տեռանի մը առջեւ որ ամբաստանեալին մտաց մէջ սոսկումի ազդելու բնութիւնն ունէր: Այն մթին նկուղներն որոց մէջ կը մղէր հաւատաքննութիւնն իր զոհերը, եւ ուր մռնոզներն ոչ եւս կը վերադառնային, իր յամր և անվնաս արհաւիրքներն շատ անգամ կը յաղթահարէին զմարդիկ և իրենց խորին համոզումներէն եւս կը կեցնէին: Մահու սոսկումն, նուաղ երկիւղալից պարագաներու տակ, ինչպէս կը յիշենք, անգամ մը ստիպեց զԲրանմէր ստորագրել թուղթ մը որով իր հաւատքը ժխտեց իրրեւ Աւետարանական, թէև յետոյ ղղջաց իր ըրած ծին համար եւ հրոյ մէջ մարտիրոսացաւ՝ եւ մինչ կարող էր բարբառիլ՝ վեր բարձրացուց սաստիկ բոցին մէջ այն ձեռքը որ ստորագրեր էր այն դժբաղդ յետս կոչումը սա աղաղակով. «Ա՛յս է այն աջ ձեռքը»: Ա՛յս անարժան ձեռքն է որ դրեց զայն, և ուստի առաջ սա պիտի կրէ պատիժը:» Մարդոց մէջ ամենէն դերազանց եղողներն իսկ ունին իրենց տկարութեան վայրկեաններն երբ կաբելի է որ վրիպին իրենց առ ճշմարտութիւնն ունեցած հաւատարմութենէն: Եւ ըսուած է Գալիլէոսի համար թէ իր գործը կրնայ չդիմեղանալ, զի թէև ժամանակի մը համար ժխտեց հրապարակաւ ճշմարտութիւնն, սակայն վստահ էր որ վերջապէս պիտի յաղթանակէր այն, և մինչև իսկ հաւատաքննիչը եթէ կարեւնայինն իր գրիչը կայնեցնել՝ չէին կըրնար երկիրս կայնեցնել իր շարժումէն. և թէ պիտի ելնէին ուրիշ աստղաբաշխներ որք պիտի տարածէին իր դիւտերը այնպիսի պարագաներու տակ՝ երբ հաւատաքննական ոչ մէկ զօրութիւնն պիտի կարենար ճնշել զանոնք կամ խափանել իրենց յառաջադիմութիւնը:

Սակայն երբ ազատ թողուեցաւ, նոր դիւտեր ընելու համար իր եռանդը առջինէն շատ աւելի զօրաւոր տեսնուեցաւ: Իր հետաքրքրական վերտին իր աչաց առջեւն էր դէպ յերկինս ուր ապացոյցներ տեսաւ որ առաւել եւս հաստատելու ծառայեցին իր այն համոզումներ զորս ժխտեր էր: Միայն թէ վտանգն որոյ կենթարկէը ինքզինք առ ոչինչ համարելով, նա անմիջապէս հրատարակեց իր հռչակաւոր «Խորհրդածութիւնք» գրութիւնն աշխարհիս երկու մեծ դրսեւորանց վրայ: Եւ թերեւս ամենոյ զգացումէն ներգործուած

(*) Գալիլէոսի կենսագրութիւնը ընողներէն ոմանք ըսած են թէ, յիշեալ խոստումն ստորագրելէն անմիջապէս ետք, ոտքը տախտակամածին զարկաւ եւ իրեն ետ կայնած բարեկամներէն միոյն փսփսալով ըսաւ, «Թէ եւ երկիրն է որ կը շարժի արեգական չուրջը:»

այն նենդութեան համար զոր գործել սոխպուած էր՝ և վրէժ առնելու այն անարժան ընթացքին համար որով իր հետ վարուած էին, գրեց հեգնութիւններ այն վարկածին դէմ զոր այնքան կատաղութեամբ կոլծանեց, և նաև զայն պաշտպանող մարդոց դէմ։ Անմիջապէս նորոգուեցաւ հերետիկոսութեան ազազակը իրեն դէմ, եւ հօթանաւոր հասակին մէջ այս պատկառելի անձնաւորութիւնն հռովմ տարուեցաւ իբրև քանտարկեալ, ուր դատակնիք ընդունելու կանչուեցաւ՝ և դարձեալ սոխպում եղաւ ժխտելու իր գիտցերը իբրև ամբարշտական և երդմամբ խոստանալ երբեք չուսուցանել կամ չհաստատել զայնս որ և է կերպիւ կամ որ և է ձեւով։ Եւ իբր պատիժ իւր անհնազանդութեան քանտարկեցաւ ըստ հաճոյս կարտինալ հաւատաքննիչներուն՝ և պահանջուեցաւ որ իրեւ ապաշխարանք՝ ապաշխարութեան սաղմոսներն կարդայ չաբաթը անդամ մը երեք տարի։ Մի և նոյն աւեն իր գրութիւններն ալ արդիլուեցան և հրաման եղաւ այլեւ զայնս հրապարակաւ հռովմայ մէջ։

Դիւրին է երեւակայել թէ ինչ կըրնար ըլլալ այսպիսի անհամակիր եւ խիստ վարմունքի մը արդիւնքը Գալիլէոսի մարդին պէս մարդի մը վրայ, որ էր դիւրագրգիռ, անհեղմելի, և անձկացող իր դիտերուն նոր չաւիղները պարզելու և նշանակելու վրայ։ Երկինքին այն անհուն տարածութեան մէջ։ Արձիւը երկրիս չդիմայելու եւ զայն սոխպելու կը նմանի որ իր թեւերը աւազին մէջ անիծուիլ վտանգակ թող տալու եւ ընել իր բնիկ տահմանները, բարձրերը օդին մէջ։ Այս վարմունք աղնիւ Թռչնոյն սիրտը պիտի կոտրէ և կեանքը կարճեցնէ իր բնութիւնն այսպէս եղծեալ և ղրկեալ տեսնելուն համար։ Այսպէս էր ճիշդ Գալիլէոսի հրամայուած ծառայական ապաշխարութեան արդիւնքն ալ, և այս մեր տեսութեան կը բերէ դէպք մը՝ որ սոյն սխալ պատմութեան մէջ կրնայ մեր ամենաջերմ կարեկցութիւնքը գարթուցանել։

Նա՝ ունէր ալիկ զաւակ մը շատ խելացի և հանգոյն իր հօր եռանդոտ բարձր իրերը դիտնալ ջանալու մէջ։ Սա տեսնելով իր ծերացեալ հօր վրայ ապաշխարութեան չարունակական աբարքին յառաջ բերած արդիւնքը, և քանի որ այն ժամանակն անհերթելի և խաւար բարոյականութիւնը կը թոյլատրէր՝ աղջիկը կամաւորապէս անձը նուիրեց հօրը տեղ ապաշխարանքն ինքը յառաջ տանիլ։ Արդիւնքը այնքան աղետալի եղաւ իր առողջութեանն ու կարողութեանցը վրայ, որչափ եղած էր իր հօրը վրայ։ բայց որդիական սիրոյն նուիրմամբը ծածկեց հօրմէն այն ներքին տագնապը որ իր կենդանական ղօրութիւնը կ'ապառէր, և վերջապէս տարաժամ մահուամբ դերեզմանն դրուեցաւ, իբրև որդիական անձնուիրութեան ղոհ մը ի մեղադրանս տգիտութեան և նախապաշարման այն անգթութեան, որ առաջնորդած էր այսպիսի չարաչուք գաւառի վախճանի մը։ Այս սիրուն զաւկին կորուստը ուրիշ տառապանքներուն հետ՝ կոտրեց Գալիլէոսին սիրտը, և իր բարեկամաց բոլոր ջանքերն անոր գաւերը մեղմելու և ղինքը միխիթարելու համար՝ ապարդիւն եղան։

Աչխարհս չուտով այնքան մթնցաւ իրեն համար, որպէս էր իր ղաւկին դերեզմանին նեղքին կողմը։ Յետոյ կատրաթիւն մ'ալ հասաւ իր վրայ, իբրեւ արդիւնքն իր վշտոյ և իր ուսման՝ վերջապէս մեռաւ, յաւէտ իրր վշտոյ ու տառապանոյ զոհ, քան ծերութեան կամ մարմնական հիւանդութեան։

(Մնացեալը յաջորդ թուով)

ՆԱՄԱԿ ՍԿՈՎՏԻԱՅԷ

ԷՏԻՆՊՈՒՐԿԻ ԿԻՐԱԿԻՆ

Անդղիացւոյ նախանձաւորութիւնը կիրակւոյ պահպանութեան մասին չատերուն ծանօթ է։ Սկովտացիք Անդղիացիներէն աւելի նախանձաւոր են սուրբ օրուան համար, և Էտինպուրկցիք Սկովտացւոց ամենէն նախանձաւորներէն են։ Վասն որոյ չատ դժուար չէ հասկնալ թէ ինչ տեսակ կիրակի կրնայ ակնկալուիլ Էտինպուրկի մէջ։ Թուրքիոյ մը երբ այս քաղաքը կուգայ, զարմանալի և հետաքրքրական բաներ չատ պիտի գտնէ, բայց տարակոյս չկայ թէ իւր ուշադրութիւնն ամենէն աւելի դրաւող բաներէն մին պիտի ըլլայ այն ամբողջ կերպարանափոխութիւնը զոր քաղաքը կը կրէ կիրակի օրերը։ Մեր երկրին մէջ երեք հասարակութիւնք երեք տարբեր հանգստեան օրեր ունին, և բայց ասոնք, իրարանչիւր հասարակութիւն այնքան նախանձաւոր չէ իւր օրը պահպանելու, այնպէս որ մեզ համար չատ ուշադրաւ է Էտինպուրկի կիրակին երբ ամբողջ քաղաք մը կը դադրի դործելէ, երբ բոլոր բնակիչք հանդիստ կ'ընեն։

Էտինպուրկ Սկովտիոյ ամենէն մեծ քաղաքը չէ, այսու հանդերձ լուր օրեր անոր մէջ տեսնուած դործունէութիւնը և երթեւեկը սովորական բան չեն։ Օրն ի բուն ուսանողներու հոսանքները դէպ ի համալսարան կամ վարժարան կը դիմեն, կամ տուն կը դառնան։ Հասարակ կառքեր, թրամուէյի կառքեր, հանրակառքեր եւ սայլեր և հետիոտն անցորդներու բազմութիւնը ալեկոծ ծովու երեւոյթ մը կուտան փողոցներուն։ Իսկ երկաթուղւոյ ահագին կայարաններուն մէջ տեսնուած ոգեւորութիւնն արտասովոր բան է։ Ճամբորդի կամ բեռան կառախումբեր ամէն ուղղութեամբ կը սրանան։ Երկաթուղւոյ պաշտօնեաներ և ճամբորդներ նմանապէս տնընդհատ եռ և կարծես աննպատակ չարժման մէջ են։ Բազարին այս աղմուկը և դործունէութիւնը պէտք է աղեկ ըմբռնել, հասկնալու համար թէ ինչ բան է որ կը դադրի հոս կիրակի օրեր։ Վասն դի երբ կիրակի առաւօտ կ'ելլես, կը տեսնես որ փողոցները դատարկացած են։ Երբեմն երբեմն միայն կը հանդիպիս անցորդի մը, թրամուէյի կառքերու և հանրակառքերու երթեւեկութիւնք բոլորովին դադրած են։ Հասարակ կառքերն ալ չատ ցանցառ կը տեսնուին, որոյ կղզիացեալ աղմուկը կարծես աւելի կ'զդացունէ տիրող լռութիւնը։ Բոլոր դործարաններն ու խանութներն անշուշտ փակուած են։ Ինչ որ ամենէն դժուարը և զարմանալին է՝ սա է որ երկաթուղւոյ կառախումբերու երթեւեկութիւնք ալ բոլորովին դադ-

բած են, կայարանները բոլորովին ամայացած են։ Կը կարծէի թէ ապրի քաղաքակրթեալ երկիրներու մեծ քաղաքներուն մէջ ընդհանուր հանգստեան օր պահել շատ դժուար բան պիտի ըլլար, բայց հոս տեսայ թէ քարոզիչներէ եւ ոստիկաններէ զատ դրեթէ ոչ ոք պարտաւորեալ է պարտականութեան գլուխը գտնուիլ կիրակի օրերը։ Կիրակնօրեայ հանդիսաը ընդհանուր է։ Վաճառականը, խանութպանը, արհեստաւորը, դործատուրը, ուսանողը, կառավարութեան պաշտօնեային այդ օրը ազատ են։ Իրենց հանգստեան օրն է այն։ Ուրիշ ոչ մէկ օր կիրակիին պէս կը պահուի։ Ընդհանուր տօնի օրեր շատ կան, բայց բոլոր քաղաքացիք չեն կրնար հանդիսա ընել այդպիսի օրեր, վասն զի եթէ դործարանները, խանութները եւ դպրոցները կը փակուին, երկաթուղւոյ կառախումբերը եւ կառքերը, ևն., պէտք է բանին շրջագայել ուղղ ժողովուրդը բացօթեայ վայրեր փոխադրելու համար, նաեւ թանդարանները եւ ուրիշ հասարակաց վայրերը պէտք է բաց ըլլան։ Բոլոր տարուան մէջ միայն կիրակի օրերը ամբողջ ժողովուրդը կը դադրի իւր առօրեայ դործերէն եւ հանդիսա կ'ընէ։ Այս միջոցին կիրակնօրեայ հանդստեան պէտքին վրայ բաւական կը խօսուի ուրիշ երկիրներու մէջ, եւ ուսաի բարեբաղդ համարելու ենք էմինպուրկցին որ այս խնդիրը լուծած է իրեն համար։

Տեսանք թէ էմինպուրկցին ինչ չըներ կիրակի օրը, բայց հանդստեան օր ըսելով չենք հասկնար բացարձակ անդործութեան օր, վասն որոյ տեսնենք նաեւ թէ նա ինչ կ'ընէ այդ օրը։ Զբաղմանի փոփոխութիւնը հանգստեան դրեթէ անհրաժեշտ պայման է, եւ մարդ ունի այնպիսի պէտքեր որոց դոհացման համար կրնայ մասնաւորապէս դործածել կիրակին։ Սա ըսենք կանխաւ թէ կիրակին հոս ղուարճութեան օր ճանչցուած չէ ընդհանրապէս, վասն դի հակառակ պարտադային մէջ հաստարակութեան մէկ մասը պիտի պարտաւորէր իւր շաբթուան դործը կիրակի օրերն ալ շարունակել ուրիշներուն ղբօսանք հայթայթելու համար։ Դործաւոր և աղքատ դասակարդին համար կիրակին անդործութեան օրէ շատ աւելի բան չնշանակէր։ Ասոնք, մանաւանդ կէս օրէն եառքը, փողոցներուն մէջ կը թափառին, կամ մանաւանդ անկիւնները հաւաքուելով կը խօսակցին, կամ առանձին կը ծխեն մտախոհ իրենց երկու ձեռքն իրենց դրպանը դրած, կամ բացօթեայ պաշտամունց կամ առեներաանութեանց կ'ունկնդրեն։ Բայց ժողովրդեան մեծ մասը կիրակին հանդստեան օր նկատելէ զատ կը նկատէ նաեւ իբրեւ առաջին օր։ Կը նկատէ գոյն իբրեւ օր մը ղոր մանաւորապէս պարտի դործածել իւր հոգեւոր կենաց զարդացման համար։ Կիրակին եկեղեցական պաշտամունց, Աստուծ Դրոց դասի եւ հոգեւոր խորհրդածութեանց օր է անոնց համար։ Վասն որոյ օրուան մեծ մասը տան մէջ կ'անցուընեն և երկու կամ երեք անդամ դուրս կ'ելլեն կրօնական պաշտամանի ներկայ դանուելու համար։ Թերևս կատարեալ կերպով չենք կրնար դիտել թէ տունը տան մէջ ինչպէս ժամանակ կ'անցուընեն, բայց կրնանք եկեղեցիները երթալ

պաշտամանց ներկայ գտնուելու հա-մար։ Այն եկեղեցւոյ մէջ առ նուազն երկու և յաճախ երեք անգամ պաշ-տօն կը կատարուի։ Առաւօտեան պաշտօնը տեղի կ'ունենայ կէս օրէն մէկ ժամ առաջ։ Շատ եկեղեցեաց մէջ, մանաւանդ Ամերիկայի, կէս օրէն առքը պաշտօն կը կատարուի։ Այնու-հետեւ կայ նաև երեկոյեան պաշտօ-նը։ Մայր եկեղեցւոյն մէջ առաւօտուն ուրիշ պաշտօն մը կը կատարուի յատ-կապէս ընտանեաց համար։ Կ'արժէ առաւօտուն քիչ մը կանուխ երթալ այս պաշտօնը անգամ մը տեսնելու հա-մար։ Ընտանիները իրենց մանուկ հանդերձները հագած բերդէն կու-գան եկեղեցի։ Հին հռոմէական հա-մադրոսին նման համադրոստ մը շատ վսեմ երեւոյթ մը կուտայ այս յաղթանդամ մարտիկներուն, որոց կրթութիւնը և քաջութիւնը աշխար-հի վրայ ոչ մէկ տեղ և աշխարհի պատմութեան մէջ ոչ մէկ ատեն դե-րազանցուած են թերեւս։ Եւ ար-դարեւ մարդ չկրնար չզգուիլ տես-նելով այս լրոխոտ զինուորները որ դիմիրայ եւ պատկառոտ կը նային Աստուծոյ տաճարին մէջ իւրաքան-չիւրը Սուրբ Գիրք մը ունենալով իւր ձեռքը, և կամ յոտին կանգնած կը մանանկին երգեցողութեան, մինչ զինուորական նուագածուայ խումբը երգերը կը նուագէ։ Զինուորական պաշտամունքէն քիչ յետոյ քաղաքին բոլոր եկեղեցեաց զանգակները կը հնչեցուին, և ահա փողոցներուն եր-կու եղբայրները կ'ողողուին մարդոց հոսանքներով։ Սրանց, կանանց եւ տղայոց խումբերը լեցուցած են մայ-թերը։ Քառորդ ժամ կ'անցնի և ահա փողոցներն անգամ մը ևս ամայացած են։ Տուներն ալ ամբողջովին կամ մա-սամբ դատարկացած են, բոլոր եկե-ղեցիները լեցուած են։ Եւ երթէ գիտ-նանք քաղաքին եկեղեցիներուն թիւը եւ ընդարձակութիւնը սեւեռ դիտ-րաւ կրնանք ըմբռնել թէ ինչպէս փողոցներուն մէջ եռացող բազմու-թիւնը քանի մը վայրկեանէն կրնար անյայտանալ։ Երբեմն երեք չորս եկեղեցիներ միեւնոյն անկիւնը կը գտ-նուին, եւ ինչ փողոցի մէջ որ քանի մը վայրկեան քալես, անշուշտ քանի մը եկեղեցիի գռվէ կ'անցնիս։ Եկեղե-ցիներուն մէջ շատ ժամանակ պիտի չանցուցնենք։ Սակայն միայն ըսենք թէ քարոզիչներն ընդհանրապէս ուսեալ անձինք են որք իրենց քարոզը գրած են և զայն կը կարդան, ոմանք՝ գիրք կարդալու պէս, ու ոմանք՝ քիչ շատ արեւելեան պերճախօսութեամբ։ Եր-գերը, որք մեղի երգչախումբ մը եւ խմբապետ մը կ'առաջնորդեն, շատ ներդաշնակ եւ բաւական յաճախ կ'երգուին։ Պաշտամունքը ժամէն քիչ մը աւելի կը տեւէ, եւ այնուհետեւ փողոցները վերստին կը սառանան իր-րենց կենդանութիւնը մինչեւ որ ամէն մարդ տուն կը հասնի։ Կէս օրէն առ-ջը եւ երեկոյին կատարուած պաշտա-մանց առթիւ նոյն երեւոյթները դրեթէ կը կրկնուին։ Եկեղեցիներուն մէջ կա-տարուած այս պաշտօններէն զատ իբրեւ կրօնական պաշտօն պէտք է յիշուին նաև Ե. Փ. Ընկերակցու-թեանց ժողովները, կիրակնօրեայ դասերը և բացօթեայ ժողովները, ևն., որ առաւօտեան կամ երեկոյեան ժամերուն տեղի կ'ունենան։

Շատ անգամ ըսուած է թէ Ա-

տանան գինետուններէն կամ ուրիշ մեղսալից տեղերէ աւելի սուրբ տեղերու մէջ ի գործ կը դնէ իւր զօրութիւնը և հնարքները։ Նմանապէս թերեւս սուրբ օրուան մէջ աւելի գործունէութիւն կը ցուցնէ, և վասն որոյ բարւոյն և չարին միջև պայքարն աւելի սաստիկ է հոս այդ օրն։ Կիրակի երեկոյ կարծես պայքարն աւելի կը սաստկանայ, և բարւոյն կուսակիցները յարձակողական դիրք կը բռնեն։ Կ'երթան այնպիսի թաղեր որոց բնակիչք եկեղեցասէր չեն և բացօթեայ պաշտօն կը կատարեն։ Երդը կարևոր մաս մը կը կազմէ այս պաշտամանց, և արդարև շատ հաճելի է լսել առանց և կանանց փոքր խմբի մը ներդաշնակ երգեցողութեան ձայները որ կը բարձրանան զանոնք շրջապատող բիւրա, տգէտ և խեղճ մարդոց բազմութեան մը մէջէն։ Ատոնց օրհնած է այս անձնուիրական աշխատութիւնները և միշտ կ'օրհնէ։

Երեկոյեան պաշտօնով կիրակիին մեղ համար չահեկան մասը կ'ատարտի։ Ա.յնուհետև ժողովրդեան մեծ մասը դարձեալ իւր տան մէջ ժամանակ կ'անցուընէ։ Ամէն ժողովուրդ նոյն պարագայից մէջ չգտնուիր, և մենք չենք կրնար ամէն բանի մէջ հետեւիլ Էմինպուրկցիին, բայց կարծեմ թէ կրնանք քիչ մը բան սորվիլ անոր կիրակին անցունելու եղանակէն։

Ե. Ա. ՃՆ.

Էմինպուրկ, 21 Սեպտ. 1884

ՄԱՏԱՂ ՍԵՐՆԴԻ ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԵՆԷ ՄԻ ՔԱՆԻ ՏՈՂԵՐ

Կրթութիւն է, պահել ներդաշնակ վիճակի մէջ մարդոյ բնական ներքին և արտաքին յարաբերութիւնները որք նորա ճշմարիտ զարգացման անհրաժեշտ են։ Կրթչի պաշտօնն է այս ներդաշնակութեան վրայ հսկել։

Նորածին մանուկը մեծնալու և յանհունս զարգանալու կարելիութիւններն ունի յանձին։ Ա.յն տակաւ արարած կրնայ մարդկութեան բարբարոս մ'ըլլալ փաստիօրի և նմանեայ պէս, կամ անպիտան մ'ըլլալ յամօթ և ի նախատինս իւր ծնողաց։ Նորա կենաց նպատակ կամ աննպատակ ուղղութիւն կուտան նորա ծնողք կամ այլ պարագայք որոց տակ ինք կը մեծնայ։

Մեծամասնութեան կեանքը ծննդեան օրէն չսկսիր. այսինքն նորա իրական կենաց պայմաններու տակ չեն դրուիր, այլ կեղծ և անբնական կեանք կը վարեն տարիներով ի չնորհս իւրեանց ծնողաց, և իրական կենաց տարրերքն անգամ ապա ցաւալի փորձառութեամբ կը սովրին, եթէ սովրին։ Իւրեանց ծնողաց սիրելի պատանիները երբ կենաց աստպարիզի մէջ ելնել ըսիպուին, պիտի դանեն զիրենք անկարող, կոյր կարծեցեալ բաղդը նոցա պիտի ժպտի ծաղրական ժպիտով մը և յաջողութիւնը լուսնի և աստղոց եռև պիտի պահուըտի։

Ծնողք իրենց իրական կենաց պայմաններու վրայ ունեցած փորձառութիւնը իրենց զաւակաց հաղորդելու ղանոնք յանգեաս եւ յակամայս։ Կը կարծեն որ

իրենց պարտքն է մանկան մարմնական պիտոյքը դոհայնել նորա ամէն քմահաճոյից ծառայութիւն ընել։ Ընդունակ, եթէ, վերոյիշեալ ծառայութիւնը չափաւորեալ պայմաններու տակ կատարեն մանուկը անուցած կ'ըլլան և ոչ կրթած. ծնողաց մեծամասնութեան միակ սեռակէտն է առաջինը և երկրորդը կը թողուն որ դպրոցը և աշխարհը կատարէ, ըսել հարկ չէ, որ չարաչար կը սխալին։

Մանկան լայն ու կոծը իւր կենաց առաջին ամիսներու մէջ իւր պիտոյից և յաւերու արտայայտումն են։ Երբ նա ամիսներու հոլովմամբ, իմանայ թէ ինչ ղօրութիւն ունի այդ բնազդումը, կսկսի զայն իրը միջոց գործածել և մեծամեծ յաղթութիւններ կը տանի ընտանեկան յարկին տակ. նախ ի հնազանդութիւն կը բերէ իւր ծնողքը և ապա ընտանեաց միւս անդամները։ Այնուհետև նա տան տիրող տէրն է, կը խօսի հրամայական եղանակաւ կարճ եւ ազդու։ Երբ իրեն կամաց հակառակին, անմիջապէս նա իւր միջոցներն (լայ եւ արտասուք) կ'սկսի ձեռք առնուլ դիտէ թէ յաղթանակը իրեն է, եւ ատահականերն իրը հլու ծառայք անձնատուր կը լինին։ Կարծես թէ «Զանոնք երկաթեայ դաւաղանաւ պիտի հովուես և բրտի ամանիներու պէս պիտի բշրես», մարդարէութիւնն իրեն համար եղած ըլլար։ Ծնողք և ծառայք ահաբեկեալ կրնեն ամեն ինչ որ կրնան ընել, մինչև իսկ այնպիսի բաներ որ դիտեն թէ ուղղակի կամ անուղղակի վնասակար է մանկան։

Երբ վտղոց եղնէ հրամայական ոճով կը խօսի, հնազանդութիւն կը պահանջէ ամենէն, և երբ իւր ակնկալածին հակառակը կը տեսնէ կը սրտմըտի, կը կատաղի, դիմացի տղուն մատը կը խածնէ, մաղը կը փետէ և երածին վարձքը կընդունի իւր հակառակորդէն. իւր երեսի վրայի եղունգի նշանները և քթէն հոսող արիւնը իրեն կը սորվեցունեն կենաց առաջին դասը։ Նա կը կարծէր թէ ամեն մարդ իւր հաճոյից պարտէր ծառայել. քանզի կեանքը իրական դոյնով երբեք տեսած չէր. երբեմն դժբաղդ տղայք տարիներով իրենց ծնողաց պաշտպանութեան տակ կը ծնան առանց կենաց սեռին իսկ անցնելու։

Սոցա խորագոյն դժբաղդութիւնն է յաւակնոտ լինել, իրենց ընտանեաց չրջանին մէջ իրենք են տիրող, սոցա մէն մի ցնդական խօսքերը կարեւորութիւն կ'ստանան, սոցա տղայական դաղափարներ յարդելի կը դառնան իրը զգօն գլխոյ մը խորհուրդներ, նա ալ կը խաբուի։ Այս դժբաղդութիւնը կունենան, մանաւանդ ընտանեաց միակ արու զաւակներ։ Սոքա ընդհանրապէս բիրտ վարքի տէր կ'ըլլան՝ ընտանեաց միւս անդամք, մանաւանդ աղջկունք սոցա քմահաճոյից իրը ծառայ կը նկատուին այս փոքրիկ բարկացողի կողմանէ, որ զանոնք յարդել և նոցա օգնել, մինչև իսկ չերազեր, թէ իր պարտականութեան սահմանին մէջ լինած ըլլայ։ Ահա այսպիսի բարուց և վարուց տէր եղած կը մեծնայ և կամուանանայ, կին մը կառնու, ո՛չ, իւր կրից ղոհ մը կը յափշտակէ։ Ինչ պատուղ կ'ակնկալես այդպիսի հիմանվրայ հաստատուած ընտանիքէ մը։

Դարձունենք մի այլ երես։ Անաղդեցիկ ծնողք իւրեանց դիրք և կա-

բեւորութիւն վերստանալու համար, անքնական միջոցներու կը դիմեն։ Մայրը մանկան տուած անունդին հետ կը խառնէ նախապաշարման սերմերը. նա եթէ իրական կենաց մասին տդէտ է մնացեր, երեւակայական և անքնական մթնոլորտ մը կը կազմէ իրեն համար, երկիւղով կը պաշարուի անոր սիրտը. իրեն համար չար ոգիներով լի են մութ անկիւնները, որոնք գիշերային խաւարի մէջ կը լողան։ Երբ դպրոց երթալու հասակին հասնի, այդ չար ոգիներու դէրը, ուսուցիչներու վրայ կը նետուի ծնողք և յաչս մանկան ուսուցիչը կըլլայ այդ չար ոգիներու մարմնացումն։ Անմեղ ըղձեր։

Այս անկրաւեալ զաւակայ կենսագրութեան մի այլ երեսը գարձնենք։ Նոքա զուրկ են մնացած՝ ձեռքերէ, ոտքերէ, չունին գլուխ բառին բուն նշանակութեամբը։ Յաւալի իրականութիւն մ'է, ինչ որ կը խօսիմ՝ նա իւր խակ անձին և այլոց օգնելու համար իւր ձեռքը չէ չարժած, իւր ոտքերը չեն վազած, իւր մտքերը արհեստ մը սորվելու տենչանօք չեն կրթուած, իւր գլուխը իւր պիտոյից և կարօտութեանց հնարքներ փընտռելու գործով մը չէ զբաղած։ Իրր անկենդան բեռ մը կը տարուի մարդկային ընկերութենէ։ Նա կը պարծենայ իւր համազգիներով, քնքոյշ ձեռներով, փափուկ դէմքով և ծառայներու բազմութեամբ։ Եթէ կարելի ըլլար կը վարձէր ամենափայլուն և գեղեցիկ պատանիները իրեն համար ծառայելու։

Եւ ահա բնութիւնը իւր վրէժը լուծած է իւր այդ անբնական կենաց պատիժը իւր գլխուն բերելով։ Սորա թեւերը թոյլ, մատները տկար, դէմքը կանաչի, սրունքը անզօր, գլուխը ճշմարիտ յառաջդիմութեան ուղղին մէջ դեռ առաջին քայլը չէ առած։ Հնութիւնը ամենամեծ անտեսապէտն է, երբ տեսնէ թէ իւր պարգեւներն չեն յօգուտ գործածուիլ կամ չեն աճուն առնուր, մատ առ մատ յետս կ'առնու զայնս։

Զարագոյնն այն է որ սոքա չար ունակութիւնները կազմած կը լինին առանց բացառութեան. ծուլութիւն, վատկասիրութիւն եւ չէայլութիւն իրենց ոսկերատեաց հետ բաղադրուած կը գտնես։ Գործնական կեանքի մէջ կը մնանեն, իրենց նշանաբանն է, «Դոյզն ինչ աշխատանք մեծ չահ». իրր թէ «Քրտինքով հացը ճարել» իրենց համար չէ ըսուած։ Սոքա յոյժ ենթակայ են բազդախաղի, խարդախութեան և դիւեսմոլութեան ոլոգայթից մէջ բռնուելու։ Եւ երբ իրենց յիմարութեան բերմամբ իրենց ժառանգութիւն մնացած հարստութիւնը և իրենց բնական պաշտպանները կորուսանեն, չունենալով ներքին ոյժ արտաքին դժբաղդութեանց դէմ իրենք զիրենք պաշտպանելու, կենաց պայքարին մէջ անխուսափելի պարտութիւն կը մնայ իրենց համար։

Կայ մի այլ երես, այս փոքրիկ ըղհերու արեամբ գրուած։ Դոքա են զաւակունք անգութ և խստաբարոյ ծնողաց։ Նոքա կերեւի թէ մանկական տկարութեան և տգիտութեան վրայ երբեք չեն խորհիր, կը պահանջեն մանուկէն ինչ որ չը կրնար ընել։ Երբ մանուկը խաղայ, լայ, վազվզէ կամ մանկական հարցումները ընէ,

Ծնողք խաթիւ կը պահանջեն որ լռութիւն պահէ եւ մունճ կենայ, կը յանդիմանեն այդ հարցումներուն համար, յիմարական կոչելով զանոնք և յաճախակի Սողոմոնեան վարդապետութեան կը հետեւին առանց արտայանալի պատճառի, իրենց բարեկեցութեան մէջ գազանաբար կը վարուին մատաղ դառնուկին հետ։ Իրր անխուսաբելի հետեւանք մանուկն չի ղարգանար ըստ արժանւոյն կամ կըլլայ ստահակ կամ ապուշ, ամչկոտ և երկչոտ ճագարի նման. չհամարձակիր խօսելու իրմէ մեծերուն, լեզուն կարծես բերնին մէջ չդառնար։ Ձնչին բաներ իւր արիւնը երեսը կը մղեն. չատ անգամ լուռ կը կենայ սխալ ընելէ վախնալուն համար. եթէ ղգայ թէ մեկը իւր քայլերը կը դիտէ քընննադատական աչօք՝ ոտքը իրար անցնելով կկենայ, իրեն համար ընտանեկան յարկը նուիրականութիւն չունի. անիրաւութիւն կը կրէ իրեններէն, կը սրամտի բայց ի զուր. Ծնողաց կոյր յամառութեան եւ կրքով կառավարուող զօրաւոր կամայ և բաղուկներու դէմ մանուկը չունի պաշտպան։ Զարգացման այս կարեւոր շրջանին մէջ մանկան ենթակայ եղած բռնաբարութիւնք կը ձգեն անոր վրայ տգեղ նշաններ, որ չատ անգամ ձկեանս իրեն ուղեկից մէջ խոչնդոտ կ'ըլլան յիշողութեանն մէջ թարմ պահելով նոյն ատեն իր Ծնողաց դաղանաբարոյ վարմունքը։ Ա.յսպիսի Ծնողք պարտին գիտնալ, որ բնութիւնն էպատասխանատու իրենց մանկան աղմկալից և անհանդարտ վիճակին. նա չթողուր, որ մանուկը տան լոպէ անշարժ մնայ. անոր թոթովող լեզուին վրայ հարցումներ կը դնէ, որպէսզի միտքն ու մարմինը միանգամայն զարգացնէ։ Ա.յս կարդի Ծնողաց ջանքը արդահատելի են յոյժ արգարև։

Ա.յս կենսագրութեան հատասարապէս յուսահատեցուցիչ ուրիշ կողմեր ալ կան, նոյնպէս արեամբ եւ արտասուքով դրուած, բայց հարկ չէ երկարել։ Ամեն ոք իւր անձնական խուզարկութեամբ կրնայ հիմնական դիւտեր ընել։ կը մնայ մեզ ընել քանի մը թեզադրութիւնք զորս ապագային թողուլ պարտիմք ձանձրալի չդառնալու համար։

Արդեօք մեր երկրի կարող կրթիչք եւ փորձառու Ծնողք չունի՞ն մատաղ սերնդի կրթութեան համար գործնական միջոցներ զորս թեզադրեն յօդուտ հասարակութեան։

Ն. ԻԳՆԱՏԵԱՆ

Մելվօքի, 1894 Մեպտ. 4

ԻՄԱՍՏԱԼԻՑ ԲԱՆՔ

— Անկեղծ բարեկամութիւնը՝ երկնային ուրախութեանց նախաշուքն է։

— Բարեկամութեան սկիզբը անձնասիրութեան անհետումն է։

— Կեանքի անբիծ շուշանը բարեկամութեան մէջ կը ծլի կը ծաղկի, եւ կը թառամի։

— Բարեկամութեան մէջ ամեն բան քաղցրաբոյր վարդերու կը նմանի։

— Բարեկամութիւնը ծաղկաստիւռ բուրաստան մ'է ուր սէրը կը հոսի, եւ կեանքը կը քաղցրանայ։

— Անկեղծ բարեկամը մարած սըրտին կայծն է։

— Բարեկամ մը չահիլ՝ իրեն համար խորհուղ մը պատրաստել է։

— Սէրը համեմուած կերակուր մ'է, զոր ճաշակելով ճաշակելով ոչ ոք կարէ յագենալ։

— Ճշմարիտ սէրը անկեղծ բարեկամութիւն է։

— Կ'ուզես ճանչնալ անձդ՝ քայլերդ դիտէ. եւ սրտիդ ու գործքերուդ նայէ։

— Աչքերու լուիկ պերճախօսութիւնը հզօր է քան բերնին։ Անուշ նայուածքը կը մոդէ, քաղցր ժպիտը կը դիւթէ, ոսկի լեզուն կ'ոգեւորէ։ Նայուածք, ժպիտ. խօսք, մարդուս երեք չնորհալի պարգեւները են, որոց մեծագոյնն է խօսք։

— Ցոռեւոս մարդ ը ապերջանիկ է։

— Մեծամիտը փառաւոր երազներով կ'որոնէ ապագան, բայց սին պատրանքներով միայն կը վարձատրուի։

— Դէշ կը խօսի միշտ այն անձ, որ դէշ կը խորհի։

— Խոնարհ հոգին սիրով կը մնանի. իսկ հպարտը՝ ատելութեամբ։

— Ատելութեան առջեւէն կործանման փողը կը հնչուի։

— Հաստատամիտ մարդը այլոց խօսքէն չազդուելով, լաւագոյնին կը յարի, իսկ փոփոխամիտը՝ կը շեղի իւր ճամբէն եւ կը մոլորի

— Սիրելի է միշտ այն լեզուն, որ ճշմարիտը կը խօսի։

— Լեր աղքատ եւ այն ատեն պիտի ճանչնաս քու ճշմարիտ բարեկամներդ։

— Կեանքի յաջողութիւնը՝ մարդուն հաստատամտութենէն կախում ունի։

ՀՐԱՆԴ — ՃԱՆԻԿ

Նիկոմիդիա

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՍՐՏԻ

(Harvèy Newcomb)

(Շարունակութիւն տես թիւ 223, եւ վերջ)

Ջինջանելով անսահման բնութեան մը՝ դուք զձեզ կ'ենթարկէք բաղմաթիւ չարեաց եւ ցոյց կուտաք ձեր նկատողութեան յատկանիշները եւ այսպիսեաւ կը կորսնցնէք ձեր վրայէն ուրիշներու լաւ դաղափարը, հետեւաբար ձեր յարգանաց արժէքն ալ կը նուազատանայ։ Դուք չէք կրնար օգնել ձեզի՝ եթէ յանկարծակի բարկութեան կը մղուիք և կամ չուտով անդի կուտաք ապաշնորհ ոգւոյ մը։ Անմիջապէս վատասիրտ կամ կոշտ ըլլալ՝ ձեզ և ուրիշները ապերջանիկ ընել է։ Բայց քաղցր և կիրթ բնաւորութիւնը՝ ոչ միայն զձեզ երջանիկ կ'ընէ, այլ՝ ամբան երեկոյները շնչող քաղցր և կաղդուրիչ զեփիւռին նման ախորժալիր բուրումներ կը սփռէ ամենուրեք։ Ոչինչ այնքան կը նպաստէ ձեր նկատողը ամենուն ատելի ընելու որքան վատ բնաւորութիւնը։ Եթէ այդպէս բնաւորութիւն մը տուներ՝ այսինքն՝ մատաղ հասակնուդ ատներէն սկսելով իւրացուցած էք, չէք կրնար ո և է դաղտնի միջոցներ գործածելով զայն ծածկել, ուր որ երթաք ապաշնորհ բնաւորութեան մը նշաններն, ամենուն չուտ պիտի երեւին՝ զորս ոչ անուշահոտ օճառն՝ եւ ոչ ալ դեղեցկութիւն տուող այլ և այլ նիւթեր կրնան մաքրել։ Եւ ահա այսպէս ձեր փառաւոր եւ ամենադեղեցիկ հաշիւները պիտի աւերին։ Բայց քաղցր բնաւորութիւնը ձեզի հաղարաւոր միջոցներ պիտի հայթայթէ և պիտի

պատրաստէ աւելի չքեղ կեանք մը սիրուն և դեղեցիկ։

Ես չեմ դիտեր ո և է բան որ կը յաւելու մեծ կարողութիւն մարդոյ հաշուոյն, որքան քաղցր բնաւորութիւնը. եւ զայն սահանալու համար պէտք է անհետացնէք ամէն չար զգայուններ, բարկութեան տեղի մի տաք, անարժէք բաներու և կնճռոտ խընդիրներու համար վէճեր մի յարուցանէք, և ոչ ալ իւրացուցէք կոչտ գիրք մը, բայց ընդհակառակը ջանացէք հաճելի լինել ձեր բոլորակը հաղորդելուն — պայմանաւ որ ձեր հետ յարաբերութիւն ունեցող անձերուն բարի օրինակ լինիք, կարճ խօսքով Դիոքինեսի լապտերը միշտ ձեր հետ ունեցէք և բարի ընկերներ գըտէք —։ Թող ուրիշներու չարութիւնները երբեք ձեր խաղաղութիւնը չը վրդովէ, կարեւորութիւն մի տաք անոնց։ Աղմկայոյզ դետին հոսանքը իր տղմուտ ջուրերը քերելով լեռն ի վայր կը գալարի, կը ցատկէ ժայռէ ի ժայռ, մերթ դառնալով, մերթ մըռմըռալով, հոս հանգարտ, հոն յաղթաջուր, և վերջապէս իր հանգիստը կը գտնէ ուրիշ մեծ և անդնդախոր գետի մը գրկին մէջ՝ որ իր ջուրերը հանդարտօրէն՝ այլ վեհաճաշակ կը գալարէ։ Բայց դիտեցէք իր հարթ մակերեւոյթին վրայի միլիոնաւոր պըղպջակներն՝ որք վայրկեան առ վայրկեան վրիպարիչուր պատառոտուքներ յառաջ կը բերեն, բայց երկրին ո և է ձնաս չեն բերեր. սակայն երբ ահեղ գետը կը կասեցնէ իր ընթացքը՝ յայնժամ ամբողջ դաշտերը կ'ողողուին և մեծ ճնաներ յառաջ կուգան։ Այսպէս ալ դեղեցիկ նկարագրի տէր հզող անձը այն մեծ գետին նման իր վրայ տեղացող միլիոնաւոր պղպջակները պէտք է առ ոչինչ սեպէ։

1. Բարկութեան վտիտ կուզեմ ձեզ մեծագոյն դարման մը տալ՝ — ձեղ կանան մ'ըրէք երբեք չբարկանալ յառաջագոյն՝ մինչև որ լաւ կերպիւ չմտորիք ձեղ բարկութիւն առթող ո և է բանի վրայ, այս մասին մեզ եւրևելի անձնաւորութիւն մը տիպար կը հանդիսանայ, Լօրա Ռօշպերի, Անգլիոյ արդի նախարարապետն է՝ որ ո և է խնդրոյ վրայ երկարօրէն լռիկ, հնչիկ կը խորհի և յետ այնմ — ըստ պարագայից — կ'որոտայ կամ կը դոռայ։

Նմանապէս՝ եթէ հանդիպած էք ապիկարութեան, խորհեցէք թէ արդեօք կա՞ր բաւական պատճառ տեղի տալու եւ ինչո՞ւ այսպիսեաւ դուք ձեղ թշուառ պիտի ընէք։ Ցիշեցէք թէ ամէն բան՝ որ ձեղ կ'ուղղէ, Աստուծոյ արդարութեան հրամանով է և խորհեցէք թէ երախտապարտութեան որչափ պատճառներ ունիք այն ամէն բարեաց համար՝ զորս կընդունիք Իւր հզօր ձեռներէն։ Եւ քանի ըրած է Աստուած ձեզ՝ որ դեմ կը կենաք իրեն, թերեւս կը նեղէ ձեր կամքը՝ որպէս զի իրենին հպատակեցնէ եւ այս կ'ընէ ձեր բարեաց համար։ Խորհեցէք թէ քանի պիտի երեւին ձեր ցուցած ապերախտութիւնները ահեղ դատաստանին օրը, երբ ահեղ Դատաւորը բազմած Իւր գահուն վրայ պիտի դատէ ղՀամօրէն աշխարհ։

2. Երբեք տեղի մի տալ ինքնաբերական ատելութեան ոգւոյ։ Նախանձոտ ըլլալ՝ ուրիշներու բարեկամութիւնը կորսնցնել ըսել է՝ իսկ պատճառ զգա-

ցումները ունենալն՝ տհաճութիւն ցուցնել է այլոց յայղութեան՝ մանաւանդ եթէ անոնք կը գերազանցեն մեզ։ Ա.յս երկու ունակութեանց ներգործութիւնները բնութեան վրայ խիստ ակներև են։ Եթէ կը նախանձիք ո և է անձի. անշուշտ անոր իւրաքանչիւր արարքին ծուռ աչքով պիտի նայիք, և ձեր երեւակայութիւնները պիտի տարուբերեն հազարաւոր բաներ անոր նկատմամբ, բայց գիտցէք որ այդ երեւակայութիւնները ալ միայն ձեր մտաց մէջ գոյութիւն ունին։ Ա.յս ղգայմունք վերջապէս զձեզ կ'առաջնորդեն վերնատուրեան։ Ձանչցած եմ այնպիսի անձեր որոց երեւակայութիւնները նախանձու ազդեցութեանց տակ լինելով, ուղած են դրականապէս իրագործել զայնս այլոց նկատմամբ, եւ այսպիսի անձեր առ հասարակ տանջանաց մէջ են՝ որովհետեւ դաղափարի հակասութիւն միշտ կը տիրէ իրենց մտաց մէջ՝ որոց մխիթարութիւնը այս յոռի ղգայուններուն առաջին չարժմանց մէջ կը կորսուի։

Ձեզ օրինակ մը տամ։ Օրիորդ մը կայ, որ մեծ տանջանաց մէջ է, առ ահի ղի մի գուցէ ոք չտիրէ ղինք։ Եթէ իւր ընկերներէն մէկը իրմէ աւելի կարեւորութիւն տանայ ուրիշներէն՝ կ'ոխի նախանձիլ, եթէ մէկը պատահի իրեն և այդ անգամ չնչահարելու դայ ղինք՝ անվիճապէս ղնա ամբարիշտ կը կոչէ, այսպէս իւր ղգայուններըը հիմնովին տրուած են։ Երբեք երջանիկ չէ, երբեմն կուլայ, իբր թէ սրտաբեկ լինի։ Երբ՝ ըստ իւր կարծեաց, չունի պատճառ տանջանաց, կ'աղաղակէ քան թէ կը խոդայ։ Երբեք երջանիկ չպիտի լինի ցորչափ կ'ապրի, և թերեւս ապուշնայ մեռնելէն առաջ՝ եթէ այս ունակութենէն չդառնայ։

Աստղագիտին աւելի ղաղիր ունակութիւն մ'է քան զնախանձ, բայց նկարագրի վրայ ունեցած ազդեցութիւնը դրեթէ նոյն է։ Բնութեան վրայ նախանձու եւ աստղագիտութեան ներգործութեանց մասին մեղմասղձական լուսաբանութիւն մը կը գտնենք Եսթերի դրքին մէջ յիշուած Համանի պատմութեան մէջ։ Մէկը՝ թէեւ դրից մէջ ամենէն բարձրը բազմի, սակայն աստղագիտութեան ոգին ուշ նենանալով պիտի չկրնայ վայելել այդ փառքը։

Դուք այսպիսի օրինակներ բաւական կրնաք գտնել ձեր բուն ընկերներուն մէջ։ Կան այնպիսիներ՝ որք թէեւ չեն կրնար մ'իյնիլ, սակայն և այնպէս՝ եթէ իրենց ո և է ընկերներէն մին գերազանցէ դիրենք, կ'ատեն զայն, բայց խորհեցէք, որչափ գէշ և կոշտ ղգայուններ ենատոնք։ Ձնմարտապէս հանճարեղ հոգի մը պիտի ուրախանայ տեսնելով ինչ որ գերազանց է և պիտի սիրէ գերազանցութիւնը ուր որ տեսնէ, բայց գէշ և կոշտ ոգին ամենայն ինչ կ'ուզէ իւրացնել, և կը հպարտանայ, բայց, իւրաքանչիւր ալնիւ անձ կը դիմադրէ տաղանդեան ոգւոյն։ Աստղագիտէն խորշող անձ մը միշտ պիտի զովանի իւր բարեկամներէն, սակայն տաղանդիւնը կը ձգէ զանձ ամենայն չարեաց ներքեւ և թշուառ կ'ընէ։

3. Իրաւանչիար անձի նկատմամբ քարի զգացումներ ունեցեք ձեր մէջ։

կան այնպիսիները՝ որք այլոց վրայ գէշ աչքով կը նային, եւ կարծես թէ հաճոյք կ'ղգան անգոհանալով անոնց յոյսերն ու ղգացումները։ Ա. յս սովորութիւնը կ'առաջնորդէ դիրենք աստրին եւ խեղճուկ կամքի մը։ Ա. յս ունակութիւնը վերջապէս զմարդ կը հասցընէ այն աստիճանին որ այլ եւս կ'սկըսի ամենուն վրայ արհամարհող աչքով մը նայիլ։ Եթէ այս բնաւորութիւնը կանուխ հասակէն սկսի եւ շարունակուի մշակուիլ. պիտի ածի, ղօրանայ, մինչեւ որ վերջապէս հասնի կծու եւ տմարդի կենցաղավարութեան մը՝ որոյ վրայ ո եւ է մարդ կայլին արարած չկրնար հաճոյ թեամբ նայիլ։

Փոխանակ տեղի տալու այսպիսի բնաւորութեան մը, պէտք է նայիք ամենուն վրայ հաճոյալից ղգացմամբ՝ մի նկատէք ղայլս իբր չար ըղգացմանց տէր։ Եթէ անոնք անյոյս չարեր չեն, յիշեցուցէք անոնց իրենց վատթար բնաւորութիւնը, եւ վտանգաւոր յարաբերութիւնները, ջանացէք հաղորդել անոնց մի քանի լաւ յատկութիւններ, խորհեցէք թէ անոնք ալ կը վերաբերին մի եւ նոյն մեծ ընտանիքին, եւ ունին անմահ հոգիներ ապահովելու կամ կորնցնելու։ Ձանայէք դատել եւ կշռել անոնց արարքները եւ ղղուելով անմոքաւոր բարքերէն, բարիին տուր բարեցէք։ Ա.հա այս ձեղ օգտակար գաս մ'է։ Բնաւ պէտք չէ յարաբերութեան մտնէք ձեր այն դրացեաց հետ՝ որք հայհոյիչ, սատանայ են, և կրօնքէ. քրիստոնէութենէ ու Ա. Գրքէն ո և է տեղեկութիւն չունին, այլ միայն կ'ապրին ուտելու և խմելու համար։ Եա քաշուեցէք չարէն, զի «Զար ընկերակցութիւնները բարի բարքը կ'ապականեն»։ Բարի ղգացում ունեցէք և աղօթեցէք չարերուն համար, եւ ի մասնաւորի մի մոռնաք դուք ձեզ՝ որ բնականէն չար եք ծնած, այս ձեր նկարագրին վրայ լաւ աղդեցութիւն մը պիտի ձգէ և աւելի երջանիկ պիտի ընէ ձեզ։ Ա.յլոց բոլոր յատկութիւնները չրջահայեացութեամբ դիտելով պիտի լուսաւորուի ձեր դատողութիւնը և յայնժամ չուտով պիտի որոշէք լինչ որ բարի է կամ չար։

4. Ազատապէս վտերմացեք սակաւ ազնիւ եւ հանճարեղ անձանց։ — Ուրախացեք ուրիշներու յաջողութեանց վրայ, լինչու համար ապերջանիկ պիտի լինիք այլոց ձեղմէ աւելի ունեցած յաջողութիւնները տեսնելով — եթէ անոնցմէ չէք վտստուիր։ Եթէ սիրէք ձեր դրացին — անշուշտ պիտի, հանճարեղ եւ պատուաւոր դրացին — ձեր անձին պէս, անոր յաջողութիւնը տեսնելով անշուշտ պիտի ուրախանաք այնքան՝ որքան բուն ձեր իսկ յաջողութիւնը կ'առթէ։ Ուրախացեք նաև ուրիշներուն գերազանցութեանը վրայ, ճշմարտապէս ազնիւ սիրտ մը կը սիրէ գերազանցներուն գերազանցութեան պատճառը։ Հանճարեղ սիրտը չգոռոզանար, և երբ կը տեսնէ գերազանց մը, մասնաւոր սէր մը կը տածէ առ այն։

Ա.յս բնաւորութիւնը մշակութեամբ յառաջ կը տարուի, հանճարեղ և ազնիւ հոգի մը միայն իւր ի-րաւունքները չսիտի վնասէ այլ ուրիշներուն իրաւանցը համար ևս պիտի անձնուիրաբար դործէ։ Զարնախանձն՝

բարեկամաց եւ ընկերութեանց մէջ իրարու իրաւանց մասին, պատճառ է մեծ ապերջանկութեանց, և երբ ա-նոր կ'ընտելանայ ոք ինչպէս երբեմն եղբայրներ եւ քոյրեր տան մէջ յայնժամ բնութիւնին կ'աւերվի: «Այդ իմն է» կ'ըսէ մէկը: «Ո՛չ» կ'ըսէ միւսը, «այն ձերը չէ», «իմն է» և առանց դէպքին վախճանին սպասելու, սուր նախանձի մը մէջ կ'իյնան: Եւ թերեւս դէպքն ալ անկարեւոր բան մ'էր և չէր արժեր քարի քնութիւնը պատճառելուն ղՀել: Ո'րչափ լաւագոյն ղգացումներով տոգորուած սիւտի լինէին մարդիկ, եթէ իրենց բնութիւնը աղնուացնէին, յայնժամ յօժարութեամբ և սիրով իրարու կը հաղորդէին երջանկութեան միջոցները: Ո'րչափ աղնուագոյն պիտի լինէր բնաւորութիւննիս եթէ գիտնայինք նախանձը բարեացակամութեան առջեւ խոնարհեցնել: Աւելի հաճոյք կայ բարեացակամութեան մէջ քան այն բոլորին մէջ՝ զորս կը վայելէ ինքնասէր սառցուած ատեր, և ոչինչ ղձեզ այլոց աչաց սիրուն պիտի երեւցնէ՝ բայց միայն աղնիւ և բարեսէր բնաւորութիւնը:

5. Ազնիւ եղիք.— Աղնուութիւնը կ'ընդդիմանայ բոլոր անզթութեանց և անիրաւ սովորութեանց, զի կ'ընտրէ աղնիւ, սիրուն եւ օգտակար առարկայ մը, իւր ամբողջ կեանքի ընթացքին մէջ: Աղնուութիւնը մեծ գործ ունի ղգացումները մշակելու մասին: Աղնիւ հոգի մը ինքզինք ցոյց կուտայ աղնիւ կեանքի մը մէջ, եւ աղնիւ կեանք մը հոգւոյն վրայ ներգործելով՝ օգտակար ղգացումներն կ'առնէ: Կրնաք զանազանել աղնիւ մարդը իւր դէմու չարժումէն և ոտքերու ձայնէն, ղգլխիչ ղօրութիւն մը կայ ասոնց մէջ՝ որ կը պատճառէ լաւ գաղափարներ ամենուն նկատմամբ:

6. Բարեւար եղիք.— Ամեն բարի ներգործում ղոր կը կազմէք՝ ձեր սրտին բարի ղգացումները կ'աճեցնէ: Եթէ ձեր եղբարց եւ քերց հետ լաւ կերպիւ կը վարուիք, միշտ աւելի սէր կը տածէք անոնց նկատմամբ, մինչ եթէ վարուիք կոշտութեամբ՝ ձեր վատ բնաւորութիւնը պիտի առաջնորդէ ձեզ միշտ կարիճի պէս նայիլ անոնց անտարբերութեամբ և պաղարիւնութեամբ:

7. Հետամրոտեցէք տեսնելով այլոց ջանքերը.— Այս ոչ միայն ուրիշներուն հետաքրքրութիւնը պիտի հրաւիրէ ձեր վրայ, այլ պիտի նաւաճէ ձեր անձնասիրութեան կիրքը՝ որպէս զի ձեր ներսիդին այլոց վրայ տհաճութեան ղգացումը չղօրանայ: Երբ կը տեսնէք ուրիշներուն ուրախանալը՝ «ուրախացէք անոնց հետ:» Երբ անկեղծ ղգացումներ ունիք, ուրախութեան մասնաւոր պատճառ մը պիտի լինի ձեզ համար այլոց յաջողութիւնը եւ երջանկութիւնը՝ թէև անոնք ձեզ ծանօթ ըլլան կամ լան կամ ոչ: Միւս կողմանէ ալ համակրութիւն ցոյց տուէք թշուառներուն եւ սրտաբեկներուն, «լացողներուն հետ լացէք,» ուր որ կը տեսնէք թշուառութիւն, թող ազդէ ձեր սրտին վրայ: Եւ մի քաշուիք, եթէ ձեր կարողութիւնը կը ներէ, մեղմել վիշտերը, և յաճախ կրնաք մեղմել ձեզ տարեկից եղողներու վիշտերը և նաև ձեր ընկերներուն՝ խնամատարի ձեր ընտանեաց անդամներուն: Ուրիշներու

տառապանացը հաղորդակից և հոգատար լինելնիդ ցոյց տալով՝ կը մխաքէք զրոյ զգացումն։ Երբ կը տեսնէք կամ կը կարդաք տղբատներու եւ խեղճերու տառապանաց վրայ, երբ կը կարդաք խաւարելոյ աղաղակն՝ որք չեն դիտեր փրկութեան ճանապարհն, յայնժամ ձեր դէմդ զգայուններն թող թռչին դէպ անոնց, տոլվեցէք ուրիշներուն նկատմամբ սէր զգալ, և այդ ձեր սիրտը պիտի հաստատէ։ Բայ տատի ուրիշներուն սէրը վայելելով ղձեղ վարձատրուած պիտի դտնէք։

Այսպէս ըրի ձեղ մի քանի տկար թելադրութիւններ, ցուցնելու համար թէ ինչպէս զգայունները կրնան մըշակուիլ, պէտք է թողում ձեղ որ ձեր առօրեայ կեանցմէջ ի կիր առնուք, և գտէք տկղբունքներ ինչ պարագայի եւ կամ ինչ հանդամանքի մէջ ալ լինիք։ Ամեն բարի տկղբունք, կարելի տահմանալ, մշակեցէք, որպէս զի վարժուիք բոլոր չար զգայունները վանել և բարիներն մշակել։

Պիտի տեսնէք այս յօդուածոյ մէջ բառածներէն թէ տրի դասիարակութիւնը լոկ իսոսի սպասիեր մը չէ, այլ իրականութիւն։ Մեծապէս կարեւոր է ձեր նկարագրի զեղեցկութեան՝ կեանքի մէջ։ Ձեր բոլոր դործոյ եւ զգայուններուն մէջ տսոնք տկղբունքներ պէտք է լինին, եւ մտաւեցէք ագոնց մէջ Աստուծոյ կամքը՝ որ Իր չնորհքով օդնութիւն դտնէք դժուարին գործերու մէջ։ Առանց տրի դասիարակութեան երբէք չպիտի լինիք ազնիւ մարդիկ։ Զեղեցիկ զգայուններն ու բարի բնաւորութիւնը զոր նկարադրեցի, անհրաժեշտ են հիմնական դասիարակութեան մը համար։ Կոչտ տրեւ տկ փափուկ եւ զեղեցիկ խորհուրդներ չէք կրնար արտադրել։

Մ. Ա. Տ — ԵԶԻԿԻԼԵԱՆ

Գրնդբեր

ԿՆՈՋ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կնոջ մը աղդեցութիւնը վատն բարւոյ կամ վատն չարի անդիմադրելի է։ Տուն՝ պարտի լինել վայր երջանկութեան եթէ ոչ՝ պէտք է չըլլայ յաւիտեան։ Բարի կին մը իր էրկանը իմաստութիւն՝ արիութիւն՝ զօրութիւն՝ և կեանք է։ Վատ կին մը խայտառակութիւն՝ տկարութիւն՝ հարուած՝ եւ վհատութիւն է։ Ոչ մեկ վիճակ կրնայ անյոյս ըլլալ, երբոր կինը համբերութիւն՝ որոշում՝ և տլնտեսութիւն ունի. չկայ արտաքին յաջողութիւն որ կարենայ ընդդիմանալ առանին եղած անհոդութեան՝ չարչարութեան՝ եւ յիմարութեան։ Չկայ հոդի որ կարենայ երկար համբերել ընտանեկան յոռի աղդեցութեան։ Մարդ զօրաւոր է, բայց սիրտը անդամանդ չէ որ դիմանայ։ Նա՝ գործի եւ աշխատութեան մէջ կը բերկրի, բայց խաղաղ մտքի եւ ամբողջ սրտի մը կը կարօտի վատն քաջալերութեան։ Աշխարհի նեղութեանց մէջ նա իր բարոյական զօրութեանը կարօտ է, Իր մտքին խաղաղութիւնը եւ հանդարտութիւնը վերստին հաստատելու համար, տունը հանգստեան՝ խաղաղութեան՝ զուարթութեան եւ միխիթարութեան կայան մը պարտի ըլլալ, որով անոր հոդին կրկին կ'ստանայ իր

զօրութիւնը եւ նորոգեալ աշխուժութեամբ կերթայ կեանքին աշխատանացն ու նեղութիւններուն դիմադրելու։ Բայց եթէ նա՝ տան մէջ վոխանակ հանգիստ վայելելու, հոն գտնէ վատ բնութիւն՝ խժռուութիւն՝ կամ տխրութիւն՝ կամ դժդոհութիւն կամ գանգատանաց յարձակումներ՝ յոյսը կը ցնդի եւ ինքը վհատութեան մէջ կ'ընկղմի։

Հին Սբարդայի Օրէնսգիրն Լիքուրկոս օրէնք մը հաստատած էր որ ամուսնութեան առեն հարսի մը հետ օժիտ չտրուի։ Մեծ օրէնսգիրն երբ որ պատճառ ուզուեցաւ իր օրէնքը արդարացնելու, ըսաւ թէ «կին մը ընտրելու մէջ գիտելու մի միայն արժանի եղած բանը անոր յարմարութիւնն ու արժանիքը պարտի ըլլալ։ Ուստի այս օրէնքը սահմանեցինք որ անով ալրգիլուի հարստութեանը համար կին առնեն կամ աղքատութեան համար կին մերժելը»։

Իմաստուն օրէնք արդարեւ։

ԱՊԱԿԻ ԿՏՐԵԼՈՒ ԴԻՒՐԻՆ ԿԵՐՊ ՄԸ

Առ կտոր մը ապակի եւ որուն ծայրը խարտոցով աղէկ սրցուր, նաեւ նոյն մեծութեամբ կտոր մը երկաթ ալ առ եւ որուն ծայրը տաքցուր մինչեւ որ կարմրի, յետոյ սրած ապակիդ եւ տաքցուցած երկաթդ մէկտեղ բռնէ ծայրերն իրար կցելով՝ եւ ուզած ուղղութեամբդ կամաց մը քաշէ ապակւոյն վրայ, ուզած ճեղքդ անմիջապէս պիտի բացուի։

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՄԸ ԳԻՇԵՐ

Ի ՌՈՏՈՍԴՈՒՈՅ

Ողջոյն մթնոլորտ թանձր խաւարի մէջ, երկինքը կապուտագոյն դրեթէ ոսկեվայլ մարմնով զարդարուն եւ բնութիւն համայն լռին էր և հանդարտ։ Սոյն լռութիւն, սակայն, ատ և անդ կը խանգարուէր մթին անկեանց մէջ խմբակցող գինւոյ և օղւոյ կիզիչ զօրութենէն ոգեւորեալ խաւժաններու խառնաչփոթ և խլացուցիչ պոռոչիւններով։

Ա՛յն նոյն պահուն փոքրիկ խմբակ մ'ալ սոյն անկարգ ձայներու վայրէջն անցնելով կերթար եհովան, իր Արարիչը, երկրպագելու։ Ա՛յս աղօթից ժողովոյ նախագահող պաշտօնեին խորհրդածութեանց նիւթն էր, «եթէ երկրաւոր տաճար չունածոյս մերոյ քակտեցի, չունած յԱստուածոյ ունիմք՝ տաճար առանց ձեռագործի, յաւիտենական յերկինս»։ Կը խօսէր աշխարհային և մարմնաւոր վայելից ունայնութեանն ու անցաւորութեանը վրայ։ Կըսէր թէ չատ անգամ ամենաչնչին դէպք մը կամ անակնկալ փորձութիւն մը կրնայ մարդուս ամենահաստատ աշխարհային խորհուրդներն ու յոյսերն մէկ վայրկեանի մէջ ոչնչացնել։ Իսկ նոքա՝ որ հաւատքով այն յաւիտենական անձեռագործ յԱստուծոյ չինեալ բնակարաններուն և այն տեղի վայելքներուն կ'սպասեն, օր քան զօր յոյսերնին կը հաստատուի, կեանքերնին կը նորոգուի, եւ իրենց սպասած երկնային բնակարանին փառաւոր խորհրդոց մէջ կը յառաջանան։

Իսկ նկատմամբ անցաւորին կ'ըսէր,

Ո՞ւր է այն Բաբելոնի լայնաբազակ եւ հսկայակազմ պարիսպը՝ ուր է երբեմն աշխարհի հիացումն իրեն քարշող այն առ կախեալ բուրաստան՝ ուր է այն բազմամարդ հսկայ Նինուէ քաղաք եւն։ Ո՞ւր է այն մեծատուն եւ իր բեհեղներով եւ ծիրանիներով եղած վայելք եւ այն ակնախտիտ ապարան ուրոյ առջեւ խեղճ ազքատ մը Ղազարոս անուն կը նստէր անոր սեղանէն թափուած փշրանքներով կերակրուելու համար։ Կըսէր. Ո՛չ ապաքէն մեր առօրեայ կենաց վկայութիւնն է աշխարհիս ունայնութիւնը՝ ատ չուրջերնիս կը տեսնենք հնտալտի եւ այլ տեսակ տեսակ հիւանդութեանց պատճառում, անդ կը լսենք հրդեհէ յառաջ եկած ողբերու եւ կոծերու սրբատաճիկ ձայներ։ Կըսէր, ուստի այսքան վկայութիւնք եւ ապացոյցք միթէ պէտք չէ սթափեցնեն զմեզ՝ սէրերնիս այս աշխարհի ունայն եւ անցաւոր բաներէն դարձընել այն յաւիտենական անքակտելի բնակարանին ու այնտեղի վայելքներուն՝ ուր ամեն ինչ անդորր ու խաղաղ է։

Պաչտօնեան իր խորհրդածութիւններն ու խօսքերը այն ինչ աւարտած՝ երբ աղօթքի կը պատրաստուէր, յանկարծ ամբողջ չէնքն ու բովանդակ երկիրը դղրդալ ու չարժիլ սկսեց. կարծես հաստատելու համար պաշտօնէին բոլոր խօսածները։

* * *

— Կասկածոտ մարդը որչափ որ կը վախնայ չարիքէն, այնքան չարիքի կը պատահի։

ՊՏՂՈՅ ՊԱՐՏԷԶՆ ԱՐԴԻՒՆԱՒՈՐԵԼ

Պաղոյ ծառերն ամեն ատեն հողի անղօրութեան եւ պարտիզպանի անհոգութեան պատճառաւ չէ որ անպտուղ կը մնան։ Երբեմն մէկէն ի մէկ շատ կը մեծնան եւ անոր համար լաւ պտուղ չեն կրնար հասցունել։ Այս տեսակ պարագաներու տակ արմատները յօտելն երբեմն շատ օգտակար կըլլայ, եւ այս գործողութիւնն կըրնայ կատարուիլ ծառոյն բոլորտիքը փորելով։ Օրինակի համար, տան եւ հինգ տարուան ծառոյ մը շուրջը սա կերպով կրնայ փորուիլ, ծառին բունէն հինգ ոտք հեռաւորութեամբ սկսելով։ Յատուկ կանոն մը չկրնար արուիլ այս գործողութեան համար, բայց ամեն մարդ իր դատողութեանը համեմատ կրնայ ընել, միայն թէ հոգ տանելու է որ արմատներէն կարատած ժամանակը ոչ շատ հեռուէն կարէ որ կարելը անօգուտ ըլլայ՝ ոչ ալ շատ մօտէն որ ծառը վնասուի։ Ընդհանրապէս արմատներուն մէկ երրորդ մասը կարելու է։

Անբերրի հող ունեցող պարտէզները հեռւեռալ կերպիւ կրնան նորոգուիլ եւ բերրի ընլալ։ Դիցուք թէ 15 մեթրիէ ի վեր ծառ մը տնկուած է եւ ակնկալուածին չափ մեծցած չէ։ Ծառին բունէն 10 ոտք հեռաւորութեամբ շուրջանակի փոս մը կը փորես երկու ոտքի չափ խորութեամբ, յետոյ ցային աղէկ աղրով կը լեցունես. ասոր օգուտը հեռւեռալ եղանակին մէջ պիտի տեսնես։ Անշուշտ եթէ ծառը շատ տարուան ծառ է աւելի հեռուէն փորելու ես փոսը, և անոր հակառակը՝ ընելու ես եթէ քիչ տարուան ծառ է։

Աղբելը, նոյնպէս նաև աւելորդ ճիւղերը յօտելը կրնան մեծապէս օգտակար ըլլալ։ Մամուռները և հին կեղևները ծառին վրայէն մաքրուելու են, և եթէ հնար է ծառին բունը և ճիւղերը ծծմբի եւ կակուղ օճառի խառնուրդով մը լուանալ ասկէ շատ մեծ օգուտ յառաջ կուգայ։

ՎԷՊ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

Ի ԼԱՄԱՐԹԻՆԷ

ՄԱՍՆ Ը.

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴ ՔԵՆՈՎԱՓԷԻ

(Շարունակութիւն տես թիւ 225)

Աբբայ Տ...ի մահէն եւ Թաղումէն ետք, զոր իմ ոտանաւորներուս մէջ ծոսըլէն անուանէր էի, քանի մը օր Պ...ի ժողովրդարանը կեցայ։ Անդ կտակից գործակատարին հետ ժառանգի խիստ տխուր բայց շատ դիւրին պարտքս պիտի կատարէի, քանզի մեռեալն ինձ պատուիրեր էր այն տեղն ունեցած քանի մը մանր մունր պարտքերը վճարել։ Այս պարտուց ամենն ալ հնոտախոին եւ սովին տարւոյն մէջ եղած էին որ հիւանդաց համար ծոսըլէն մօտակայ փոքր քաղքին դեղագործներէն դեղ եւ նպարավաճառներէն ըրինճ եւ շաքար առած էր։ Սակայն ամուրդ մը բանալու, գիրքեր զատելու, թղթեր կարդալու, քանի մը փոքր կարասիներ ծախելու կամ ցրուելու, աղախինը, ընիկը, թռչունը առնլու, վերջապէս տունն ու պարտէզը կարգի դնելու եւ մշակելու էր, որպէսզի ամեն բան իր տեղը գալիք աթոռակալին աչաց վայելուչ, խնամեալ եւ մաքուր երեւնար, խոտ մը. յարդի չիւղ մը կամ տերեւ մը չպղտոռտէին այն բոլոր՝ ուստից ծոսըլէն թռած գացած էր։

Ի յիշատակ բարեկամիս ըրած այս խընամքներն տարած օրերուս միջոցին միայն Քէնովափէ էր ինձ լընկեր։ Բոլոր օրը բակէն պարտէզը, հորէն փայտանոցը, մառանէն չտեմարանը, խոհանոցէն սրահը, եւն եւն, կերթար կուգար։ Պարտէզին ածուներուն մէջ, բահն ու հողասանտորը կառնուր կաղամբներ ու հազարներ քաղահանելու, կամ ճամբաներէն քիչ մը հարթելու համար որոց աւազը ծոսըլէնի հիւանդութեան ժամանակ կանաչ մամուռներով ծածկուած էր։ Մէկ մ'ալ կը տեսնէի որ պարտիզպանութեան գործիքներն ձգելով աւելը կառնուր եւ սանդուխին ու ներքանցքին ամենէն հեռաւոր անկիւնները մինչեւ ամենամոքր փոշին կաւլէր։ Ցետոյ աւելը վար դնելով խոզանակը կառնուր եւ կարասիներն ու ծխնելոյզներու քարէ խարիսխները կը մաքրէր ու կը չփէր, մինչեւ որ պահարաններուն ընկուզինեայ փայտն ու ելեւնեայ սեղաններու մոմապած մաշկերը հայելի դառնային որոց մէջ իր թեւը կ'անդրադարձուներ։ Ցետոյ կարասիներն ալ կը ձգէր, դերձանն ու սեղը կառնուր եւ կերթար սրբարանին հին սպասները կարկտելու, յետոյ մէկէն ի մէկ կելնէր կրակը վառելու, բակին դուռը բանալու եւ սրբարանին կողմը դիտելու կերթար թէ արդեօք իր տերը ըստ սովորականին ճաշի համար չքը գար։ Շնիկը, որ անոր հետ դուրս կելնէր, հոտոտելով մինչեւ նոր հողով ծածկուած դերեզմանը կերթար, փոսին եզերքը երկու երեք անգամ դառնալով կռնար իր տէրն արթնցնելու որպէս թէ։ Ցետոյ կամաց կամաց ետ կը դառնար միշտ կանգ առնելով ու ետեւը նայելով, գլուխը կախած, աչքը օրտաբեկ, ականջին մին առջին միւսը ետին տնկուած որպէս թէ ասլչած՝ ետեւէն մէկը չ'գալուն որուն կ'սպասուէր միշտ։ Այն ատեն Քենովափէ տխուր անհամբերութեամբ մը կը կանչէր շնիկը, զայն բակէն ներս կը դներ ու ինքն ալ աչերը յոյժ կարմրած՝ դուրսի սանդուխէն վեր կելնէր։ Քանի մը վայրկեան տանը մէջ իր ոտից ձայնը չէր լսուէր, ինչու որ խոհանոցին մէկ անկիւնը միայնակ նստած կարտասուէր. յետոյ նորէն դուրս կելլ-

նէր այծին խոտ ճարելու։ Կարծես թէ անհանգիստ ոգի մը զինքը մէկ տեղէն միւսը կը վանէր, որպէս թէ ակամայ փնտռելու համար բան մը, զոր՝ եւ ոչ մէկտեղ կրնար գտնել։

Քենովափէ այս ժամանակ երեսուն կամ քառասուն տարեկանի չափ կերեւնար. իւր տքնութենէն մաշած դէմքին նկարագրէն տարիքը ճշդիւ գուշակել կարելի չէր։ Ցայտնի էր թէ թշուառութիւնը շատ կանուխէն փչած էր անոր վրայ այն քամիին պէս, որ տնկոյ մը վրայ գարնան մէջ փչելով զայն կը սառեցնէ եւ որով նա մնացած եղանակներու մէջ աւելի կը հիւծի քան թէ կապրի։ Բարձրահասակ, կորակամակ էր, կուրծքն ալ սառուօտէն մինչեւ երեկոյ կար կարող աղջկան մը սովորական կրծիցը պէս էր։ Բազուկները նիհար, մատները երկայն ու բարակ թէեւ ձեռներն կատարեալ սպիտակութիւն մ'ու մաքրութիւն մ'ունէին, սակայն ալ ձեռքին մնջամատին ըղունքին ծայրը շրջանակ եւ կապտագոյն աղտ մը կերեւէր որ պղնձեայ մատնոցին նշանն էր, զոր դրեթէ միշտ մատին վրայ կը կրէր եւ որ մորթին այլագունած էր։ Այս տեղւոյ լերանց գեղջկուհեաց պէս հագուած էր. կապոյտ հաստ շրջազգեստ մը՝ որուն կարերուն վրայ անթառամ ծաղկի գունով թաւշէ ժապաւէններ կային։ Իր այտերուն հմնող խիստ լայն հիւսկէններով շրջանակեալ սպիտակ գոտակ մը հազիւ կը ցուցնէր քունքերուն վրայ վեր հանուած եւ գոտկին ներքեւ պահուած մազերուն արմատները։ Իր նուրբ եւ հիւանդոտ նկարներն իրենց գոյնը կորսնցուցեր էին։ Իր նուրբ եւ թափանցիկ մորթին ներքեւ բնաւ արեան մը կարմրութիւնն ու շրջագայութիւնը չէր տեսնուեր։ Իր քունքերուն վրայ բաժնուող կապոյտ փոքր երակներն տափակցած էին այն ջրմուղներուն պէս՝ զորս սակաւ ինչ ցամաքած հիւթը չ'կրնար ուռեցնել։ Իր այտերը հազիւ ծածկուած էին վերամորթով մը որ այս սառուցեալ կերպարանքին մէջ մորթին սովորական սարսուռովը խորշոմած էր։ Երկայն սեւ թարթիչներով շրջանակաւորեալ աչերը թէեւ կոպերուն տակ խիստ խոր, սակայն մեծկակ էին։ Իր աչաց տակ սեւ աղեղ մը կար, շատ տքնող եւ շատ լացող աչերու տակ եղածին պէս։ Աչացը գոյնը անհայտ եւ դալկահար կապոյտ մ'էր, շուքին մէջի ջրոյն պէս անշարժ կերեւնային որ եթէ մարդ մինչեւ յատակը նայի, ուրիշ բան չ'տեսներ այլ միայն պարզութիւն, զգայնութիւն եւ նուաղումն։ Մեծ եւ աղնիւ ցեղէ կնոջ մը յատուկ այս նորատի դեղեցիկ աչերն կարծես թէ ծերացած եւ թառչամած դէմքի մը շրջանակին մէջ օտար էին։ Խոշորկեակ եւ անկիւններուն կողմը ճնշուած շուրթներն՝ զոց եղած ատենին փոքրիկ ծալք մը կը կազմէին, բայց իր թռչնոց խօսելու կամ իր պատուհանին առջեւ գինքը կանչող անցորդ գիւզացի աղքատ կանանց բարեւներն առնելու համար բացուած պահուն մեղմաղեղութիւնը բարութեան հետ խառնուած ըլլալ կը տեսնուէր։

Այս դէմքին բոլոր յայտանշանները այն բերնին մէջ էին, ուստից կարծես սիրտը կը պարզուէր աչաց առջեւ եւ ամեն նկարներու մէջ կը տարածուէր։ Իր խօսից հնչումէն յայտնի կլմացուէր սրտին մըշտնջենական յուզումէն յառաջ եկած ներքին նքուրդի մը դողդոջիւնը։ Ցայտնի ողբ մ'էր այն, որ կարծես միշտ խօսած ատենը կերդէ։ Այս ձայն միանգամայն կը յուզուէր եւ կը հանդարտէր։ Անկիպի ձայն մը ալ ուրիշ տեղ լսած չեմ, այլ միայն վալէի հիւղակներուն մէջ ատենօք պառաւ կիներու համբաս հարցուցած կամ անոնցմէ քիչ մը կաթ խնդրած ատենս։ Քաղաքաց նեղ փողոցներուն մէջ լսուած չարունակական չաղփաղփութիւնները կանանց ձայնին խստութիւն մ'ու բրտութիւն մը կուտան, իսկ լերանց առանձնութիւնն ու պայծառութիւնը զայն հընչուն կընեն հառաչանքի մը պէս քաղցր, զգացման մը պէս աղդու, ի հեռուստ անտառի մէջէ զարնուած զանգակի մը պէս քաղցրանուագ եւ հնչուն։

Ահա այսպէս էր Քենովափէի ձայնը

երբ առանց ինքը զիս տեսնելու կը կարդայի պարտէզին մէջ չէի ճանճրանար լսելով իր խօսիլը հաւերուն հետ կամ իրեն պատասխանող թռչունները զբօսցնելու համար կէս ձայնով երգելը։

(Շարունակելի)

ՄԻՀՐԱՆ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՕՐԲԱՆՈՑԻՆ
Ի ՊՐՈՒՍԱ.

	դահ.
Նախորդ գումար.	9967
Էրզրումեն Պալըարեան եղբ.	20
Թ. Հանէսեան 20, Կ. Աղբարեան 20,	40
Մ. Կարապետեան 20, Տիկ. Համամճեան 20,	40
Ց. Ազամանեան 20, վեր. Զէմ. սըրս 10,	30
վեր. Մաքալիմ 10, վեր. Տէրոյեան 10,	20
Ա. Շահանեան 10, Գ. Եանիգեան 10,	20
Ե. Կ. եւ Տիկ. Քէչէպաշեան,	30
Ա. Թաժոյեան 10, Կ, Մուրատեան 10,	20
Գ. Ազամանեան 10, Ոմն 10, Ոմն 10, Ոմն 10'/2,	40'/2
Մ. Կակոսեան 5, Ս. Պապիկեան 5,	10
Մ. Քափաղեան 5, Ց. Նազարեան 5,	10
Ց. Մանասեան 5, Ոմն 5, Ոմն 5,	15
Տիկ, Տրիւզոբեան 5, Գ. Սիւմպիւլեան 2 /2։	7'/2
Փ. Պէրպէրեան 2'/2, Ոմն 2'/2,	5
Մ. Ֆիլիկեան 2, Պ. Ազամանեան 2,	4
Ա. Պապիկեան 10, Կ. Պէրպէրեան 2,	12
Զմիւռնիայեն Պատ. Իշխանեանի ձեռամբ	143
Ադրիանապօլիսեն Խ. Խանճեան	12'/2
Ատանայեն Ց. Տօնապետեան	10
Ս. Տաւուտեան 5, Տ. Մարտիկեան 5'/4,	10'/2
Մ. Մոմտեան 5, Ս. Կոստանեան Ց. Խաչէրեան 5'/4, Մ. Ադատօսթեան 5,	10'/4
Ց. Բէլիկեան 5, Ս. Ճամպազեան 20,	25
Ց. Քէքլիքեան 5'/4, Պ. Գիրիչճեան 20,	25'/4
վեր. Պ. Թօփալեան 20, Ս. Սալիսեան 10,	30
Գ Տիրացուեան 5, Թ. Թէլլալեան 5'/4,	10'/4
Կ. Ճիճէրեան 5'/4, Մ. Կարապետեան 5,	10'/4
Կ. Օսկիհանեան 5, Մ. Տաւուտեան 3,	8
Ց. Թէլլալեան 9, Պ. Գալուստեան 10,	19
Կ. Սիսլիեան 10, Ատանայի եկեղեցին 91'/4,	101'/4
Ազգհիւրեն Տօք. Պօղոս էֆ.	20
Ց. Շաքլեան 20. Ց. Վարժապետեան 17,	37
Կ. Փափազեան 10, Մ. Աստուրեան 10,	20
Ց. Բարսղամեան 10, Ս. Կարապետեան 10,	20
Թ. Կարապետեան 10, Մ. Մանուկեան 10,	20
Կ. Բարսղամեան 10, Կ. Աչրըեան 5,	15
Ե. Համբարձումեան 5, Գ. Մինասեան 5,	10
Մ. Վարդանեան 5, Պ. Մէհտճեան 5,	10
Թ. Բաբապեան 5, Ց. Ալթունեան 5	10
Մունճուտուի եկեղեցին	80
Գ. Կիրակոսեան	20
Ց. Մուրատեան	10
Նշան աղա Սրվազեան	162
Մ. Մանուչարեան	64
Գ. Մանուչարեան	20
Վ. եւ Դար Մանուչարեան	15

Ց. Գաքարճեան	20
Սթաւրի եւ բարեկամք	40
Ռուսճուհեն Ց. Թորոսօֆ	45
Օվաճըգի եկեղեցին	80
Պատ. եւ Տիկ. Ցակոբ	54
Ոմն 15, Ամերիկայէն 23	38
Համբարձում չիրինեան	80
Մեհրաինեն	32
Տօնաթօս Երիզայէն	11
Հանդուցեալ Եպ. Թաթիոսի կտակին տոկոսէն (Ակն)	132
Վ. Ժամկոչեան Ակն	20
Ոմն.	10
Համագումար դահ.	11,801 1/2

Պրուսայի քնիկ Տիկնայք չինած են իւրաքանչիւր որբ աղջկանց մի ձեռք հանդերձ եւ Եւրոպացի տիկնայք որբ մանչերուն իւրաքանչիւրին մի ձեռք հագուստ: Մր. Ցան Միլլինճէն նուիրած է կահ կարասիք, խաղալիք, դրեանք եւ հանդերձեղէններ:

Սոյն տեսակ նուէրք նաեւ չնորհակալութեամբ կընդունուին. ծրարք կրնան յանձնուիլ Պրուսայի հիւանդանոցի Ա. Մարչէան եւ ընկերոջ

Բոլոր Բարերարաց չնորհակալութիւն եւ ի Տեառնէ վարձատրութիւն:

Պրուսա Գ. Պ.
Սեպտ. 1894

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱԲՈՆՑԻՈՑ ՆՈՐ ՅԱՏԱԿԱԳԻԾԸ

Փինկ—Եանկի մէջ Զինացւոց վրայ յաղթութիւն տանող եամակադա կոմսին բանակը՝ Քորէայի սահմանէն դուրս ելած է Զինական բանակին վրայ ուրիշ յաղթութիւն մ'ալ տանելէ ետք Ուխ—ճուի եւ Զինական Մանչուական երկրին մէջ յիսուն քիլօմէդր յառաջացած է արդէն, քալելով ուղղակի դէպ ի Մուկդէն, նուիրական քաղաքին վրայ, ուստից Զինաց կայսրն հանել տուած է իւր գանձարանն ու արձանագրութիւնները:

Իթօ ծովակալ տասն եւ եօթն նաւէ բաղկացեալ այն նաւախմբոյն որ ի Եալու յաղթած էր Զինական նաւախմբին, այժմ պաշարած է այն նեղուցն ուստից կը մտցուի Բէչիլի Զինական ներքին ծովը:

Պատերազմական նախարարին Զինական հողին վրայ հանած երեք հազար հինգ հարիւր զօրքը եւս կարգիլ Զինացիներուն՝ օգնութիւն ղրկել պատերազմի դաշտը: Դիէն—Զին այժմ Ճաւոնցւոց կողմէ երկու կրակի մէջ առնուած է:

— Համպուրկէն չոգենաւ մը անցած չաբթու թաքու տարած է 8 թընդանթ եւ 4,000 հրացան:

— Թան իւր Հոկտ. 3 ի թուականաւ կը խօսի Պապին վերջին չրջաբերականին վրայ, որով «բաժանեալ» ժողովուրդներն ու եկեղեցական պետերը կը հրաւիրէր ի միութիւն ընդ Հռովմէական եկեղեցւոյ: Թէպէտ Պապին անձին համակիր, բայց սոյն առաջնակարգ թերթ կը հաստատէ թէ այն հրաւէրին ոչ մի կողմէ նպաստաւոր պատասխան տրուած է, այլ զանազան կողմերէ, մանաւանդ Օրթոտոքս եւ Բողոքական հասարակութեանց կողմէ, վճռական հերքումներ ղրկուած են, եւ այս անյաջող արդեանց պատճառներն եւս կը բացատրէ:

— Թայմզի մէջ կը ծանուցուի թէ, Կալկէսի Քարիճ քաղաքին մօտերը հետազբօսաշարժ հնութիւն մը գտնուած է, այն է՝ Հռովմէական տան մը աւերակն: Այդ տունն կառուցուած էր իրմէ շատ աւելի հին հիմերու վրայ, որք թերեւս նախապատմական ժամանակաց մէջ չինուած էին: Երկու տասը յարմար եւ ուշադիր պեղումներէ ետք, երեւան հանուեր է այն հիմերուն կամ սարիսպներուն մնացորդ մասը, որ շատ հաստ եւ հաստատուն չինուած է: Աւսոր չրջապատին մէջ են շատ մը նիւթեր, նեռի գայլախաղէ դլուխներ, հողէ անօթներու կտորուանք, դրամներ, հայելի մը եւն: Հնագէտներու կոչուած եղած է դրամագլխոյ նպաստել սոյն պեղմանց չարունակման:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երկրաշարժէն վնասուածներու նպաստամատոյց Բարձր. Ցանձնաժողովը ընդ նախագահութեամբ Վեհ. Սուլթանին մինչեւ Հանդիսիս մամուլը դրուած ատեն ընդունած է 5,337,624 ղրուշ։

Նոյն Ցանձնաժողովը 206,300 ղրուշ նպաստ բաշխած է թաղապետական Ա. Բ. Գ. Դ. եւ Զ. շրջանակաց մէջ զբաղնուող այն կարօտեալց, որք մինչեւ 2500 ղրուշ վնասուած են երկրաշարժէն։

— Երկրագործական նախարարութիւնն գաւառները ղրկած է եգիպտոսի եւ Ամերիկայի բամբակներու հունտերէն տասն եւ հինգ տեսակ հունտ եւ միանգամայն հրահանգ մը որ ցոյց կուտայ բամբակը մշակելու ամենէն լաւ կերպը։

— Թուրքիոյ այլ եւ այլ կողմերը մշակուած քաթաթէսներն գոհացուցիչ արդիւնք ունեցած ըլլալով կը յուսացուի թէ եւրոպիոյ ամենէն լաւ տեսակ քաթաթէսներուն հաւասար բերք պիտի առնուի։ Այս տարուան բերքին նմոյշները ղրկուած ըլլալով երկրագործութեան նախարարութեան՝ կայս. Իրատէ մը հրամայած է որ Թուրքիոյ միւս մասերուն համար այս տարի բաշխուելիք տասն եւ հինգ հազար քաչ բաթաթէսի սերմերը փոխանակ Եւրոպայէն բերել տրուելու՝ առնուին այս տարի բերք տուող տեղերու երկրագործներէն քաչը 40 բարայի։

— Հայկն դինը չաբաթէն աւելի է 5 բարայի ղեղջ մ'ունեցած է, որով հացագործի վառան հացը 35 բարայի կը ծախուի եւ սիմիտներու հանածը 25 բարայի։ Ալիւրի գինը որ չաբթուս նոր անիւմ մ'ալ ունեցած է, յուսալի է որ նկատողութեան առնուի։

— Հայոտար Փաշայէն մինչեւ Իւսկիւտար երկաթուղի մը շինելու համար նոր ծրագիր մը մատուցուած է կայս. կառավարութեան՝ ֆրանսական ընկերութեան մ'անուամբ։

— Կայսերական կառավարութիւնն մը-

տադիր է այլ եւ այլ մեռաղներէ մանր դրամներ կոխել տալ։

— Սեբաստիոյ նահանգին մէջ տեսակ մը կաւ գտնուած է, որ օճառին ամեն յատկութիւններն ունի ճերմակեղինաց լուացման համար։

— Շիքակոյի արուեստահանդէսէն վերադարձուած Օսմանեան ապրանքներն այս երկուշաբթի օր սկսան յանձնուիլ իրենց տէրերուն, յատկապէս կազմեալ յանձնաժողովոյ մը կողմէ, որ յառաջիկայ երկուշաբթի օր եւս պիտի գումարի յանձնման գործողութիւնը շարունակելու համար։

— Բարձր. Մեծ Եպարքոսին ուղղեալ հեռագիր մը ծանուցած է թէ վանայ քաղաքին շրջակայքը պեղումներ կատարուած պահուն արձան մը գտնուած է, որուն ձեւէն թանկագին հնութիւն մը լինել հասկցուած է։ Այս մասին հասարակաց կրթութեան նախարարութեան տեղեկութիւն տրուած է Մեծ. Եպարքոսին կողմէ։

— Գոնեայի Նէվչհիր գաւառակին մէջ բազմաթիւ արձանագիր հին դրամներ գըտնուած ըլլալով կայս. թանգարանը ղրկուած են։

— Կ. Պոլսոյ Հէքիմ օղլու Ալի Փաշա թաղին մէջ պարտէզ մը պեղուած ատեն հին դրամներ գտնուած են։

— Լ. Հերբըտ հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Պոլսոյ քարափանց շինութիւններուն վրայ։

Շինութիւններն զգալապէս առաջացած են։ Թուխհանէէն մինչեւ Ղալաթիոյ մաքսատան մասն աւարտած է, եւ այժմ քարափին ամբողջ երկայնութիւնն է 27,000 մէթր՝ չհաշուելով պետքերուն տրամադրելիք Ղալաթիոյ կողմը կը մնայ միայն Քարաքէօյի կամուրջինու Ղալաթիոյ մաքսատան մէջտեղի մասը։ Այս կէտին վրայ ծովային թումբը վերջացած է եւ հիմնորմին արհեստական քարակոյտերը զետեղելու կը սկսին։ Ամեն կարգադրութիւններ եղած են որպէս զի այս մասը վեր-

ջանայ 1895ին։ Քարափի պատին չինուելիքը եւս Թոփհանէի եւ մաքսատան միջտեղի մասին վրայ սկսած է։ Այս որոշուն մերձենալ պիտի գան նաեւերը քիչ առենէն։

Բայց ասոր, ի Թոփհանէ, նաեւակներու մերձեցման յատկացեալ նաեւամատոյցը եւս սկսած է արդէն բանիլ։

Վերը ըսինք թէ քարափին մակերեսը 27,000 մէթր է։ Այս մակերեսին վրայ չէնքեր կառուցուած են արդէն։ Մաքսատունը առժամեայ տաղաւարներ հաստատած է եւ ռուսական ու աւստրիական չոգենաւային ընկերութիւնները հոն հաստատած են իրենց գրասենեակները, երկրաչարժէն ազատուած ըլլալով իրենց առջի կեդրոնատեղիները։

Կայս. Իրատէի մը համաձայն, մաքսային վարչութիւնը որոշած է Քիրէճ-Բաբուի առջեւ չինուած քարափներու մասին վրայ մաքսային մթերանոցներ կանգնել, որոց ատաղձը երկաթ ըլլայ եւ տանիքը ալիւմինեայ անագաթիթեղէ։ Այս մըթերանոցներէն մէկուն երկայնութիւնը պիտի ըլլայ 50 մէթր եւ լայնութիւնը 20, ընդամէնը 1000 մէթր տարածութիւն։ Միւսը պիտի ունենայ նոյնպէս 50 մէթր երկայնութիւն, բայց 10 մէթր լայնք, ընդամէնը 500 մէթր տարածութեան վրայ։ Այս չէնքեր առ առաւելն երեք ամսէն պիտի աւարտին։

Պոլսոյ կողմը քանի ամիսներէ ի վեր սկսած է ընդարձակայ թումբը եւ հողակոյտեր կը տանին հոն։ Բարձրի ընկերութիւնը կը յուսայ յառաջիկայ տարեշրջանին վերջը յանձնել շահագործելի մասը։

— Ներքին գործոց նախարարութիւնը, ըստ տեղեկագրութեան Մարդահամարի վերատեսչութեան, ծանուցած է գաւառներուն թէ բնաւ պէտք չէ անցագիր տալ այն անձանց, որոնք չեն կրնար ցոյց տալ իրենց թէպքերի Օսմանիէները, եւ թէ հակառակը գործողները պիտի պատժուին ըստ տրամադրութեան Պատժական Օրինաց։

— Կայսերական Իրատէ մը հրամայած է որ բժշկական վարժարանին կողմէ կարգուած յանձնախումբ մը այցելելով մայրաքաղաքիս եւ արուարձաններու մէջ գտնուած ամեն աղգաց վարժարանները, քննէ թէ աշակերտները պատուաստուած են թէ ոչ, հակառակ պարագային մէջ պատուաստի գործողութիւն կատարէ, հինգ տարի առաջ պատուաստուողներն ալ ի հարկին նորէն պատուաստէ եւ օրինական տրամադրութիւններն ի գործ դնէ անոնց նկատմամբ, որոնք վարժարաններու մէջ կ'ընդունին չպատուաստուած մըդաչքներ։

Մ. Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ՆՈՐ

Բառարան

ԵՐԵՔԼԵՋՈՒԵԱՆ

ԱՆԳԼԻԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ

ԵՒ

ՀԱՅԱՏԱՌ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ

Գ. ԳԱՖԷԳԱՃԵԱՆ

Սոյն գործ, որ Լ. բաղկացեալ 1070 ութածալ էջերէ, կը պարունակէ Անգլիերէնի արդի գործածական բոլոր բառերն ու ոճերը նոյնիսկ տեսանուելիքամբ։ Բառարանին կցուած է նաեւ Անգլիերէնի մէջ յաճախ գործածուող համառօտագրութեանց եւ յատուկ անուանց ցուցակներ։

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ն. Ձ. ԱՐԱՄԵԱՆ

Կը գտնուի բոլոր գրավաճառաց քով։ Կեդրոնատեղիք է Ցակոբեան խան Առաքեան Տպարան։

Գին 50 Դրշ։

Տէր եւ Խմբագիր

Հ. ՍՏԵՓԱՆ Խ. ԻՒՔԻՒՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ն. Ձ. ԱՐԱՄԵԱՆ

Զգմնակցելիք փողոց Ցակոբեան խան։